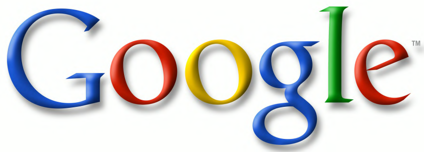

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3167

EGMOND

TREURSPEL

VAN

GOETHE.

VERTAALD DOOR

J. A. VAN EEDEN.

Dit boek is eigendom
van het
BELGISCH KOMITEIT
voor
VOLKSLEKTUUR
ANTWERPEN.

HAARLEM,
A. C. KRUSEMAN.
1853.

D
3

Digitized by Google

3167 D3

UITTREKSEL

van het Reglement der Stede
Volksboekerijen van Antwerpe

ART. 9. — Degene die een boek ter lezing ontv
er de meeste zorg voor dragen.

Het is ten *strengste verboden* platen of kaarten d
ken, merken of aanteekeningen in de boeken te
bladen te vouwen ; inkt, kleuren of iets anders te
in één woord, de toevertrouwde boeken te bescha

ART. 14. — De ontleener mag het hem geleen
langer dan 14 dagen behouden, doch het zal hem opnie
kunnen toevertrouwd worden, indien het onder
aangevraagd. Daarentegen moet het boek op de
vraag van den Bibliothecaris teruggegeven wo
van ten uiterste 3 maanden uitsluiting van den nalatigen

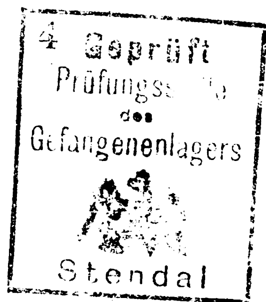
ART. 17. — In geval een boek binnen den bepa
na eene eerste waarschuwing niet terug bezorgd word
gehaald worden,*en den nalatigen lezer zal het gebruik*
voor eenen zekeren tijd of, naar gelang van zaken, vocr
worden ontzegd.

ART. 18. — Wanneer iemand een boek bederf
is hij gehouden een nieuw exemplaar of de waar
binnen de 14 dagen,aan den Bibliothecaris ter ha

ART. 19. — De lezer die een beschadigd boek
vangen zou *is gehouden daarvan onmiddellijk bij de ont*
dienstdoenden beambte kennis te geven, zooniet word
hetzelve in goeden staat ontvangen te hebben.

ART. 20. — De Stad voorbehoudt zich verde
van terugeisching der uitgeleende boeken.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0648 1987

EGMOND.

TREURSPEL.

3326
42. 5526

Digitized by Google

GEDRUKT BIJ A. C. KRUSEMAN.

Digitized by Google

5944492

EGMOND

TREURSPEL

VAN

GOETHE.

VERTAALD DOOR

J. A. VAN EEDEN.

Dit boek is eigendom
van het
BELGISCH KOMITEIT
voor
VOLKSLEKTUUR
ANTWERPEN.

HAARLEM,
A. C. KRUSEMAN.
1853.

Digitized by Google

PERSONEN:

MARGARETHA VAN PARMA, *dochter van Karel V, Regentes der Nederlanden.*

Graaf EGMOND, *Prins van Gaveren.*

WILLEM, *Prins van Oranje.*

Hertog van ALVA.

FERDINAND, *zijn natuurlijke zoon.*

MACHIAVEL, *raadsman der Regentes.*

RICHARD, *geheimschrijver van Egmond.*

SILVA, } *legerhoofden onder Alba.*
GOMEZ, }

CLARA, *geliefde van Egmond.*

Haar moeder.

BRACKENBURG, *een burgerzoon uit Brussel.*

SOEST, *een winkelier.* }
JETTER, *een kleedermaker.* }
EEN TIMMERMAN. } *Brusselsche burgers.*
EEN ZEEPZIEDER. }

BUYK, *soldaat onder Egmond.*

RUYSUM, *een doove invalide.*

VANSEN, *een kantoorschrijver.*

VOLK, WACHTEN, SOLDATEN, ENZ.

Het Tooneel is te Brussel.

Digitized by Google

E G M O N D.

EERSTE BEDRIJF.

BOOGSCHUTTERSFEEST.

Soldaten en Burgers met handbogen.

EERSTE TOONEEL.

JETTER, *een Brusselsche kleedermaker, treedt voor en spant den boog.* — SOEST, *een winkelier uit Brussel.*

SOEST. Kom aan, schiet op, ge wint het mij toch niet af. Drie zwarte ringen heb je nooit van je leven geschoten. En zoo ben ik dan voor dit jaar Meester.

JETTER. Meester en Koning daarbij. Niemand misgunt het u, maar daarvoor zult ge ook dubbel trakteren; uw kunst moet betaald worden, dat hoort zoo.

BUYK, *een Hollandsche soldaat onder Egmond.* Jetter, sta mij uw beurt af, dan deelen wij de winst en ik zal de heeren trakteren; ik heb van u allen reeds zooveel vriendschap genoten; schiet ik mis, dan geldt het of gij geschoten hadt.

SOEST. Ik moest er tegen zijn, want eigenlijk verlies ik er bij; maar laat Buyk zijn gang gaan.

BUYK *schiet.* Nu heeren, past op! Een, twee, drie, vier!

SOEST. Vier ringen! waarachtig.

ALLEN. Vivat, Leve de Koning! Leve de Koning!

BUYK. Ik dank u, mijnheeren, ik dank u voor de eer.

JETTER. Daar moet ge uw eigen persoon voor bedanken.

RUYSUM, *een doove invalide.* Net zoo als ik zeg.

SOEST. Wat scheelt er aan, oudje?

Digitized by Google

RUYSUM. Net zoo als ik zeg, hij schiet als zijn Heer, hij schiet als Egmond.

BUYK. Hoort eens, tegen hem ben ik een sukkel, een hals; met de buks schiet er geen mensch zoo volmaakt als hij; 't hangt bij hem niet af van geluk of goeden luim, neen, zoo als hij aanlegt is het ook raak.

Geleerd hêb ik van hem; wat zou het ook voor een kerel wezen, die onder hem diende en niet van hem leerde? — Maar vergeten wij 't niet, heeren, een koning moet voor zijn onderdanen zorgen; en daarom wijn! wijn! voor rekening van den Koning!

JETTER. Het is onder ons bepaald dat ieder....

BUYK. Ik ben een vreemdeling en Koning, en bekommer mij niet om uwe wetten en gewoonten.

JETTER. Je bent nog erger dan een Spanjaard; die was tot hiertoe gedwongen ze te ontzien.

RUYSUM. Wat zegt gij?

SOEST. Hij wil ons trakteren; hij wil niet dat wij meê deelen, of dat de Koning alleen dubbel betaalt.

RUYSUM. Laat hem maar begaan; dat is ook al zoo de manier van zijn heer; die is altoos roijaal en wil leven en laten leven. — (*Er komt wijn.*)

ALLEN. Leve de Koning! Hoezee!

JETTER. Uwe majesteit, Hoezee!

BUYK. Ik dank u hartelijk, als het dan zoo zijn moet.

SOEST. Ik geloof niet dat een echt Nederlander de gezondheid van zijn Spaansche Majesteit zoo van harte drinkt.

RUYSUM. Van wien?

SOEST. Van Filips II, Koning van Spanje.

RUYSUM. Onze allergenadigste Koning en Heer, God geve hem een lang leven!

SOEST. Hadt ge niet liever zijn vader, Karel V?

RUYSUM. God vertroost me, dat was een Heer! Hij had zijn hand over den ganschen aardbodem en was toch ieder nabij. Kwam hij u tegen, hij groette als de eene buur den anderen doet. Was je wat beteuterd, hij wist op zoo'n aardige manier — je verstaat me; — ging hij of reed hij uit, hij was altoos eenvoudig, zonder gevolg —

Digitized by Google

wij hebben ook allen tranen gestort toen hij zijn zoon de regering overgaf. Maar je verstaat me, die is geheel anders, veel hooghartiger.

JETTER. Toen hij hier was, zag men hem nooit dan met koninklijke statie. — Hij spreekt weinig, zeggen ze.

SOEST. Hij is geen Heer voor ons Nederlanders; onze Vorsten moeten vrolijk en los zijn zoo als wij, leven en laten leven. — Zulke goedhartige mannen, als wij ook zijn; we willen niet veracht of verdrukt worden.

JETTER. Ik geloof dat de Koning zoo kwaad niet zou zijn, indien hij betere raadslieden had.

SOEST. Neen, neen! hij heeft geen ziel voor de Nederlanders, zijn hart is het volk niet genegen; hij heeft ons niet lief, en hoe zouden wij hem dan liefhebben? Waarom houdt de geheele wereld zooveel van Graaf Egmond, waarom wordt hij op de handen gedragen? Omdat men 't hem aanziet dat hij ons gaarne lijden mag; omdat de vrolijkheid, de onbezorgdheid, de opregtheid hem uit de oogen stralen; omdat hij al wat hij bezit aan de armen geeft en ook wel eens aan die niet behoeftig zijn. — Leve Graaf Egmond! Buyk, gij moet de eerste gezondheid instellen. Breng die dan aan het welvaren van uwen Heer!

BUYK. Met hart en ziel. Leve Graaf Egmond!

RUYSUM. Overwinnaar bij St. Quintin!

BUYK. De Held van Grevelingen!

ALLEN. Vivat! Hoezee!

RUYSUM. St. Quintin was mijn laatste veldslag, ik kon naauwelijks meer voort, laat staan die zware buks nog dragen. Toen heb ik de Franschen nog regt op hun tabberd gezeten, en zij gaven mij tot afscheid een schot in het regterbeen.

BUYK. Nu, te Grevelingen ging het ook heet toe, eer wij alleen de baas bleven. — Die Fransche honden plunderden en verbrandden alles in Vlaanderen, maar we hebben afrekening gehouden! Lang hielden hun oude stevige snorbaarden stand, maar in het einde drongen en schoten en hakten wij op hunne gelederen in. Egmond werd het paard onder 't lijf doodgeschoten; lang was de

Digitized by Google

zege onzeker; 't ging man tegen man, paard tegen paard, hoopen op en tegen malkaar, tot aan het strand toe. Op eens klonk het, als kwam het van den hemel tot langs den oever: bof, bof! met kanonskogels op de Franschen. Dat waren de Engelschen, die onder den Admiraal Malin, van Duinkerken komende, voorbij zeilden. Het is waar, veel hielpen zij ons niet, want ze konden slechts met de kleinste schepen het strand naderen; ze schoten zelfs onder de hand bij abuis op ons, maar toch, het deed goed, het troefde den vijand en wakkerde onzen moed op. Ja toen ging het één, twee, drie, rik, rak op hen los, alles werd neêrgesabeld, of in den vloed gejaagd. De snaken hadden naauwelijks water geproefd, of zij tuimelden naar beneden, en wij Hollanders als kikvorschen hen na in het nat en, of het eenden waren, allen die nog meenden weg te komen het licht uitgeblazen. Zij, die ons nog te gaauw waren, werden door de boerinnen met hooivorken en bijlen opgewacht.

Hoor, de Fransche Majesteit moest toch uit armoede vrede maken, en dien vrede danken wij allen den grooten Egmond.

Allen. Leve Graaf Egmond! Hoezee!

Jetter. Ze hadden ons hem, in plaats van Margareet van Parma, tot Regent moeten geven!

Soest. Halt, zeg ik, waarheid is waarheid, je moet Margaretha niet schelden, dan hebje met mij te doen. Leve onze doorluchtige Vrouw!

Allen. Hoezee, leve Margaretha!

Jetter. Zij is knap en gematigd in alles wat zij doet, maar eigenlijk houdt ze zich te veel op met de geestelijkheid. Is het niet haar schuld dat wij veertien nieuwe bisschopsmutsen in het land hebben gekregen? En waarom? Om vreemden in de goede plaatsen te schuiven, waartoe anders Abten uit de kapittels verkoren werden. Denkt ge, dat zoo iets uit bestwil voor de godsdienst geschiedt? Het lijkt er wat naar! Aan drie Bisschoppen hadden wij genoeg, het is er immers tot hiertoe goed meê gegaan? Nu zal ieder willen toonen dat zijn persoon noodzakelijk is, en dat geeft alle oogenblikken twist en verdriet.

Digitized by Google

SOEST. Het is nu eenmaal des Konings wil; daar kan de Regentes niets af- of toedoen.

JETTER. Nu zullen wij de nieuwe psalmen niet meer mogen zingen, maar straatliedjes zooveel men wil, en waarom? Daar zit ketterij in, zeggen ze, en God weet wat meer. Ik heb ze ook gezongen omdat het wat nieuws was, maar ik heb er niets in gevonden.

BUYK. Hoort eens: In onze provincie zingen we wat we willen. Dat komt omdat Graaf Egmond onze Stadhouder is, die moeit zich nooit met die dingen. In Gent, Iperen, ja door geheel Vlaanderen, worden ze door wie het verkiest, gezongen. Er is immers niets onschuldiger dan een geestelijk lied, wat zegt gij, vader?

RUYSUM. Wis en zeker, het hoort tot de godsdienst, het is eene stichting of opwekking.

JETTER. Ze zeggen, dat ze niet deugen, omdat zij ze niet gemaakt hebben; de dienaars der Inquisitie sluipen rond en passen op; menig eerlijk man is er reeds ongelukkig door geworden. De gewetensdwang hapert er nog aan. Als ik niet doen mag wat ik wil, dan moeten ze mij toch de vrijheid laten om te denken en te zingen wat ik goed vind.

SOEST. Van de Inquisitie zal niets komen; wij zijn geen Spanjaarden, die hun geweten laten beheerschen. De adel mag ook bij tijds wel zorgen om haar de vleugels te korten.

JETTER. Het is toch afschuwelijk; als ze in mijn huis komen stormen terwijl ik aan het werk ben en een franschen psalm opdreun, daar ik noch kwaad noch goed bij denk, dat ik dan eenklaps een ketter ben en naar de gevangenis moet. — Of als ik langs den weg ga en bij een hoop volk blijf staan, die naar een nieuwen, pas uit Duitschland aangekomen prediker staat te luisteren, dat ik dan zoo maar op dat oogenblik een rebel ben en in gevaar kom den kop te verliezen. Hebje wel ooit een prediker gehoord?

SOEST. Het zijn wakkere mannen! Onlangs heb ik er een op het veld voor duizenden hooren spreken.

Het was andere kost dan die men bij ons gewoonlijk op den preekstoel ronddeelt en daarbij de goede

Digitized by Google

lieden met latijnsche woorden volpropt. — Hij sprak flink voor de vuist weg, zeide hoe zij ons voorheen bij den neus hadden rondgevoerd, hoe men ons bestendig dom had gehouden, en toonde toen aan, hoe wij verlichting en verbetering zouden kunnen bekomen. En dat, dat laatste bewees hij u haarklein uit den Bijbel.

JETTER. Ja, ja, daar is wel wat aan; ik heb hetzelfde dikwijls gezegd en gedacht en het speelt mij zoo nu en dan door den geest.

BUYK. Nu, iedereen loopt ze ook na.

SOEST. Natuurlijk, men hoort er wat goeds en wat nieuws.

JETTER. En wat steekt er toch in? Laat ieder preeken op zijne wijze.

BUYK. Bravo, mannen! Maar onder het praten vergeet gij onzen wijn en Willem van Oranje.

JETTER. Neen, dien willen wij niet vergeten, dat is ons bolwerk; als men maar aan hem denkt, meent men dat men achter hem zoo veilig is dat de drommel ons niet krijgen zou. — Leve Willem van Oranje, hoezee!

ALLEN. Hoezee! Oranje, hoezee!

SOEST. Nu, oudje, stelt gij geene gezondheid in?

RUYSUM. De oude soldaten! alle soldaten! leve de oorlog!

BUYK. Bravo, oude! Alle soldaten! leve de oorlog!

JETTER. Oorlog, oorlog? Weet jelui wel wat je begeert? Dat het u vlug van den mond gaat wil ik wel gelooven, maar hoe miserabel het ons daarbij te moede is, kan ik u niet zeggen. Het geheele jaar door de trom te hooren, en niets anders te vernemen dan hoe hier een troep aankomt, ginds een ander, hoe zij over de bergen klommen en bij een molen stil hielden; hoeveel er hier, hoeveel er daar gebleven zijn, wie er wint en wie er verliest. Te hooren hoe eene stad stormenderhand werd ingenomen, dat de burgers vermoord werden en hoe het daarbij de arme vrouwen en kinderen is gegaan, dat is voorwaar een verschrikkelijk iets. Ieder oogenblik denkt men: daar komen ze, zoo zal het ons ook gaan.

SOEST. Daarom moest ook eigenlijk een burger altijd

Digitized by Google

een goed soldaat zijn en met wapens kunnen omgaan.

JETTER. Ja, 't is wat moois; er is wel wat anders te doen dan exerceren, als men vrouw en kinderen heeft — kortom ik hoor liever van soldaten dan dat ik ze zie.

BUYK. Dat neem ik u hoogst kwalijk.

JETTER. Ik zeg het niet op u, landsman! Ik meen dat wij eerst regt zouden leven, als we de Spaansche bezetting kwijt waren.

SOEST. Het geld, dat het je kost, het geld, vriend! dat weegt het zwaarst.

JETTER. Abuis, daar wringt hem de schoen niet.

SOEST. En dan die dagelijksche inkwartiering, wat blief je?

JETTER. Zwijg, zeg ik.

SOEST. Ze hebben hem uit zijn keuken, uit zijn kelder, uit zijn kamer, ja uit zijn eigen bed gejaagd. (*Allen lagchen.*)

JETTER. Gij zijt een....

BUYK. Vrede, mannen! Zie, nu moet de soldaat nog vrede maken. En daar je van ons niets wilt hooren, stel dan ook eene conditie in, eene burger-conditie.

JETTER. Met vreugde: Veiligheid en rust!

SOEST. Orde en vrijheid!

BUYK. Bravo, dat willen wij ook. (*Zij klinken en herhalen hunne uitroepingen, elk de zijne; de oude Ruysum hoort het en stemt mede in.*)

ALLEN. Veiligheid en rust! Orde en vrijheid!!!

TWEEDE TOONEEL.

In het paleis der Regentes.

MARGARETHA VAN PARMA *in jagtgewaad*, HOVELINGEN, PAGES *en* BEDIENDEN.

REGENTES. Zeg de jagt af, ik ga heden niet. Roep Machiavel. (*Allen vertrekken.*)

Alleen. De gedachten aan deze bedroevende gebeurtenissen geven mij geen rust. — Niets kan mij meer

Digitized by Google

vervrolijken, niets opbeuren; altijd zweeft het mij voor den geest, altijd, altijd zorgen. — De Koning zal zeggen: dat zijn de gevolgen van al uw toegeven, en toch zegt mijn geweten mij ieder oogenblik, dat ik gedaan heb wat ik behoorde te doen. — Maar wat ik mij zelf voorhoud en wat mij tevens regtvaardigt — zal dat wel hetzelfde voor mijn broeder zijn, zal het op hem die uitwerking doen? — Te ontkennen is het niet, de vreemde Predikers winnen dagelijks meer veld; zij lasteren onze heiligste zaak, onze godsdienst; ze maken het volk oproerig en ongehoorzaam. — Onder die oproerigen mengen zich dan nog personen van een gansch anderen stempel, die veel verder zien dan het gemeen, en nu zijn er dingen gebeurd te schandelijk, te erg om te verzwijgen. Neen, ik kan, ik mag het Hof daarvan niet onkundig laten; ik wil niet dat de Koning denkt dat ik de zaken bedek en bemantel. Ik zie ook inderdaad geen middel om, hetzij door toegevenheid, hetzij door streng te zijn, het kwaad te keer te gaan. Helaas, wat zijn wij grooten op deze aarde niet magteloos en afhankelijk! Wij gelooven dikwijls de wereld te regeren, — zij is het die ons verheft en vernedert of ons her- en derwaarts medesleept! (*Machiavel komt binnen.*)

REGENTES. Zijn de brieven aan den Koning gereed?

MACHIAVEL. Binnen een uur zal ik ze uwe Hoogheid ter onderteekening geven.

REGENTES. Hebt gij alles wel uitvoerig vermeld?

MACHIAVEL. Ik heb alles omstandig en haarklein geschreven. Vooreerst wegens den woedenden beeldstorm te St. Omer. Hoe eene razende menigte, gewapend, met kneppels, hamers, houweel en bijlen, met ladders en touwen voorzien en begeleid door eenige gewapenden, kapellen, kloosters en kerken aangevallen, de geloovigen verjaagd, de deuren opengebroken, de altaren vernield heeft; hoe vervolgens alle beelden der Heiligen, al de schilderijen verpletterd en verscheurd zijn, ja alles wat gewijd en heilig was, niet ontzien, maar vernield en met voeten vertreden is; hoe daarna de oproerlingen, onder weg gedurig vermeerderend, de poorten van Yperen zich geopend

Digitized by Google

zagen, en hoe zij met eene ongeloofelijke woede de domkerk verwoest en de bibliotheek van den Bisschop verbrand hebben. Ik heb gemeld hoe eene ontelbare schare, door denzelfden geest bezield, zich naar Meenen, Comines, Berwick en Rijssel heeft begeven en nergens eenigen tegenstand vindend, voortging met verwoesten, zoodat in een oogenblik over geheel Vlaanderen de opstand als aangekondigd en ten uitvoer gelegd scheen.

REGENTES. O hoe diep word ik op nieuw gegriefd door uw verhaal, terwijl mij de vrees nog beangstigt, dat het kwaad hoe langer hoe grooter zal worden; zeg mij uwe gedachten eens, Machiavel!

MACHIAVEL. Vergeef het mij, Uwe Hoogheid, mijne gedachten gelijken veel naar grillen, en ofschoon gij altoos met mijne dienst tevreden waart, zoo hebt gij toch al zeer zeldzaam mijnen raad gevolgd. Uwe Hoogheid heeft dikwijls al schertsend gezegd: Machiavel, gij ziet te veel vooruit, gij moest geschiedschrijver zijn; maar wie zaken bestuurt, moet vooral op de naaste gevolgen letten. En is het niet zoo? heb ik deze historie niet lang reeds voorspeld en vooruitgezien?

REGENTES. Ik zie ook dikwijls veel in de toekomst; maar 't is mij niet mogelijk, er iets tegen te doen.

MACHIAVEL. Laat ik u een raad uit duizend geven: onderdruk de nieuwe leer niet, laat haar begaan, laat hen, die haar zijn toegedaan zich van de regtgeloovigen afscheiden, geef hun afzonderlijke kerken, laat hunne burgelijke betrekkingen vrij blijven voortduren, en gij zult al de oproerigen op eens tot rust gebragt hebben. Geloof mij, alle andere middelen zijn verkeerd en verderven het land.

REGENTES. Zijt gij dan vergeten met welk een afgrijzen mijn broeder de vraag verwierp of men de nieuwe leer zou dulden? Weet gij niet hoe ernstig hij met elken brief op het behoud en de handhaving der ware kerk aandringt? Bezoldigt hij zelf niet in de provinciën ons onbekende spionnen, om te weten tot welke zijde de groote menigte overhelt? Heeft hij niet tot onze verbazing dezen en genen opgenoemd, die in onze onmiddelijke nabijheid zich aan ketterij schuldig maken? — Be-

Digitized by Google

veelt hij geen strenge en scherpe maatregelen? En dan zou ik zachtmoedig zijn; dan zou ik voorslagen durven doen, dat hij van zijn voornemen afzag en toegaf! Zou ik niet op eens alle vertrouwen, alle geloof bij hem verliezen?

Machiavel. Ik weet het; de Koning beveelt en deelt u zijne inzigten mede; gij wilt rust en vrede herstellen door een middel, dat de gemoederen op nieuw zal verbitteren en aan alle oorden te gelijk den openbaren oorlog zal doen losbarsten. Bedenk dus, wat gij doet; de grootste kooplieden, de adel, het volk, de soldaten, alles is er mede besmet. Wat helpt het nu, om bij een besluit te volharden, wanneer alles om ons heen van gedaante verandert? O dat een goede geest het Filips nog ingaf, dat het voor een Koning edeler en grootscher is, burgers van onderscheiden geloofsbelijdenis te regeren, dan ze onderling tegen elkander op te zetten en in het ongeluk te storten!

Regentes. Spreek mij zulk een taal niet weder. Ik weet ook wel dat de staatkunde zelden met geloof en vertrouwen zamengaat, ja, dat zij openhartigheid, ootmoed en toegevendheid uit onzen boezem verbant. In wereldsche zaken is dit maar al te waar; maar is het ons dan geoorloofd, om evenzoo met onzen God te handelen? Zullen wij onverschillig omtrent onze heilige leer zijn, waarvoor zoo velen hun leven hebben opgeofferd? En dat zouden wij alles doen ten gevalle van zwervende onbekende nieuwigheid-zoekers, die zich zelven tegenspreken?

Machiavel. Gij zult *mij* toch niet verdenken?

Regentes. Uwe trouw is onkreukbaar, maar ik weet ook, dat men eerlijk en verstandig zijn kan, ofschoon men den besten en naasten weg tot heil zijner ziele mist. Er zijn er zoovelen, Machiavel, mannen, die ik toch moet laken.

Machiavel. Op wien doelt uwe Hoogheid?

Regentes. Ik kan niet ontveinzen dat Egmond mij heden veel verdriet heeft aangedaan.

Machiavel. Mag ik vragen waardoor?

Digitized by Google

REGENTES. Door zijne gewone onverschillige en ligtzinnige handelwijze. Bij het uitgaan der kerk ontving ik de ontzettende tijding van het oproer. Egmond en een aantal andere Heeren volgden mij. Ik kon mijne verslagenheid niet verbergen, menig luide uitroep ontglipte mij, en mij op eens naar Egmond keerende, riep ik: Zie! dat alles heeft plaats in uwe provincie. Hoe kunt gij zoo iets dulden, Heer Graaf, gij, van wien de koning reden had alles te verwachten?

MACHIAVEL. En wat antwoordde hij?

REGENTES. Even alsof het eene kleinigheid of eene bijzaak was zeide hij: Als de Nederlanders maar eerst over hunne staatsinrigting in rust zijn, dan zal zich het overige gemakkelijk schikken.

MACHIAVEL. Dan heeft hij misschien meer waar, dan wijs of verstandig gesproken. Hoe zal er toch vertrouwen ontstaan of bestaan, als de Nederlanders bemerken, dat het meer om hunne bezittingen dan om hun welzijn, dan om hun eeuwig heil te doen is? Hebben de nieuwe bisschoppen dan zooveel meer zielen gewonnen? Leven zij niet in overvloed, en zijn zij, wat het ergst is, niet allen vreemdelingen? Nog zijn de meeste stadhouders Nederlanders. Laten nu de Spanjaarden het niet al te duidelijk merken, dat ze het oog ook op die posten geslagen hebben? Wil eene natie niet veel liever door inboorlingen dan door vreemden geregeerd worden? De laatsten komen niet zelden, zonder dat zij voor het volk eenige hartelijkheid of deelneming gevoelen.

REGENTES. Gij schaart u alweder aan de zijde onzer tegenstanders.

MACHIAVEL. Toch niet van harte. O hoe wenschte ik dat ik ook met het verstand aan onze zijde kon zijn!

REGENTES. Als gij zoo spreekt, dan was het mogelijk best, dat ik hun mijne regering afstond; Egmond en Oranje hebben toch sedert lang gehoopt mijne plaats in te nemen. Voorheen waren zij in onmin, nu hebben zij tegen mij zaamgezworen, en ze zijn vrienden geworden.

MACHIAVEL. Inderdaad, een gevaarlijk tweetal!

Digitized by Google

Regentes. Zal ik de waarheid zeggen, dan vrees ik Oranje en ik beklaag Egmond. Oranje heeft niets goeds in den zin, zijne plannen liggen in de toekomst. Hij is geheimzinnig, neemt schijnbaar in alles genoegen, spreekt nimmer tegen, en met eene soort van eerbied en groote voorzigtigheid doet hij toch wat hem goed dunkt.

Machiavel. Juist het tegenovergestelde is Egmond; hij handelt open en vrij, alsof de gansche wereld de zijne was.

Regentes. En is zoo moedig, alsof hij niet wist, dat altijd het koninklijk zwaard hem boven het hoofd hangt.

Machiavel. Het volk ziet hem naar de oogen en aller harten hangen hem aan.

Regentes. Hij heeft zelfs nooit den schijn willen vermijden, dat hij aan iemand rekenschap schuldig was. Altijd voert hij den naam van Egmond, ja het bevalt hem als men hem *Graaf Egmond* noemt, misschien omdat zijne voorzaten bezitters van Gelder waren. Waarom noemt hij zich niet wat hij eigenlijk is, Prins van Gaveren, waarom?.... Zou hij ook nog eens zijne oude regten willen doen gelden?

Machiavel. Ik houd hem toch voor een getrouw dienaar van zijnen Koning.

Regentes. Als hij maar wilde, o hoe verdienstelijk kon hij zich bij de regering maken, inplaats van zooals hij nu doet, zonder dat hij er voordeel van trekt, ons allerlei verdrietelijkheden te berokkenen. Door zijne gezelschappen, maaltijden en drinkgelagen heeft hij den adel nog oneindig meer aan zich verbonden, dan door eene eigenlijke zamenzwering. Met zijne conditiën en toasten houdt hij zijne gasten in eene eeuwigdurend onrustige stemming. Hoe dikwijls zet hij door zijne ontijdige scherts het geheele volk in beweging, ja hoe luide was niet hunne toejuiching over de dwaze en ligtzinnige uitmonstering zijner liverei-bedienden.

Machiavel. Ik houd mij overtuigd, dat dit zonder boos oogmerk geschiedde.

Regentes. Des te erger. Zooals ik gezegd heb, ons doet het grootelijks leed en hij heeft er voor zich nut

Digitized by Google

noch voordeel van. Het ernstigste neemt hij altijd voor scherts op, en wij, om niet achteloos te schijnen, moeten dan altijd de scherts voor ernst opvatten. Hij is veel gevaarlijker dan een bekend opperhoofd van zaamgezworenen, en ik zou mij zeer bedriegen, als men ten hove hem niet voor den bewerker van alles hield. Ik kan het niet ontkennen, het doet mij leed, maar er gaat bijna geen dag om of hij baart ons verdriet en onaangenaamheid.

MACHIAVEL. Hij schijnt mij met dat al niet geveinsd, maar naar de inspraak van zijn geweten te handelen.

REGENTES. Zijn geweten heeft iets van eene behagelijke en verleidelijke spiegel. Zijne handelwijs is dikwerf beleedigend. Hij heeft soms het voorkomen alsof hij waande Heer en Voogd te zijn, maar dan is hij te beschaafd en te beleefd om het duidelijk te doen gevoelen, dat hij ons eigenlijk het land wil uitjagen. Maar dat volgt van zelve.

MACHIAVEL. Ik bid uwe Hoogheid, geef toch niet eene al te gevaarlijke uitlegging aan zijne ronde, openhartige stemming, die hem alle ernstige zaken met zekere losheid doet behandelen. Gij benadeelt daardoor u zelve zoowel als hem.

REGENTES. Ik kom niet tot uitleggingen; ik spreek alleen van de onvermijdelijke gevolgen, en ik verzeker u, ik ken hem. Zijn Nederlandsch hart, zijn adel en het Gulden Vlies op zijne borst versterken zijn vertrouwen en zijne stoutmoedigheid. Beide voorregten kunnen hem tegen eene al te plotselinge of willekeurige ontevedenheid des Konings waarborgen. Onderzoek het naauwkeurig; hij alleen is de oorzaak van het geheele ongeluk van Vlaanderen. De vreemde leeraars heeft hij toegelaten, het schijnbaar zoo naauw niet genomen, ja zich heimelijk verheugd, dat hij ons moeite daarmede veroorzaakte. Laat mij begaan! Wat mij op het hart ligt, moet er bij deze gelegenheid af. Maar ik wil de pijl niet vergeefs afschieten, ik geloof dat ik weet, waar hij te treffen is. Ook hij is kwetsbaar.

MACHIAVEL. Heeft uwe Hoogheid den raad doen beleggen? Zal Oranje komen?

REGENTES. Ik heb hem van Antwerpen opontboden.

Digitized by Google

Ik zal hun den last der verantwoordelijkheid duidelijk doen gevoelen. Zij moeten met mij ernstig en opregt het kwaad zoeken te stuiten, of zich ronduit als rebellen verklaren. Haast u met de brieven, en dat die mij zonder uitstel ter onderteekening geworden. Voorts moet gij ten allerspoedigste den trouwen Buska naar Madrid zenden; hij is voortvarend en onvermoeid; mijn broeder moet door hem het eerst van alles onderrigt worden, voor en aleer het gerucht tot hem doordringt; ik wil hem in persoon spreken vóór zijn vertrek.

MACHIAVEL. Uwe bevelen zullen onmiddelijk uitgevoerd worden.

DERDE TOONEEL.

Het tooneel is in een Burgerhuis.

CLARA, *hare* MOEDER *en* BRACKENBURG.

CLARA. Wilt gij mij niet helpen met het garen opwinden, Brackenburg?

BRACKENBURG. Och, ik bid u, verschoon mij.

CLARA. Wat scheelt er nu weer aan, waarom weigert gij mij die dienst?

BRACKENBURG. Als ik voor u zoo het garen ophoud, is het mij onmogelijk uwe oogen te ontwijken.

CLARA. Gekheid, komaan houd maar eens op.

DE MOEDER. (*Op haar stoel zich verheffende.*) Zing toch eens, Clara; Brackenburg secondeert zoo goed; vroeger waart gij vrolijk en ik moest altijd om u lagchen.

BRACKENBURG. Vroeger ....

CLARA. Wij zullen zingen.

BRACKENBURG, Zooals ge wilt.

CLARA. Kom aan! Vrolijk en helder uit de borst. 't Is een soldatenliedje, mijn lijfstukje. *Zij windt het garen op en zingt met Brackenburg:*

Roer nu de trommen, blaas de fluit,
Mijn liefste snelt te wapen.
Zijn lans steekt boven allen uit;

Digitized by Google

Tot vorst is hij geschapen.
Zie! heel de schaar gehoorzaamt hem,
Hoor! hij beveelt met forsche stem,
Hoe klopt mijn hart, hoe gloeit mijn bloed!
Had ik een krijgsrok, zwaard en hoed,
Ik vloog met hem te wapen!
Ik vloog met hem de poorten uit,
En bij 't geluid van trom en fluit
Joeg ik ook meê met heldenzin,
Ginds op den vijand woedend in;
Maar o, al heb ik 't hart eens mans,
Geen meisje voegt een zwaard of lans!

(*Brackenburg wordt onder het zingen getroffen, laat de streng uit zijne handen vallen en treedt naar het venster; Clara zingt het liedje alleen ten einde, wil hem eerst volgen, maar zet zich nu neder.*)

DE MOEDER. Wat is er op straat te doen, Brackenburg? Ik hoor krijgsvolk!

BRACKENBURG. Het is de lijfwacht der Regentes.

CLARA. En dat nu? Wat beteekent dit? (*Zij komt aan het venster bij Brackenburg*) Dat is de gewone dagwacht niet, daar zijn er veel meer. Loop eens spoedig naar buiten, Brackenburg, hoor eens wat dit beduidt.

BRACKENBURG. Ik ga en kom terstond weder. (*Hij reikt haar de hand.*)

DE MOEDER. Gij stuurt hem al weêr heen.

CLARA. Ik ben nieuwsgierig, en daarbij zijne tegenwoordigheid hindert mij. Ik weet inderdaad nooit hoe mij omtrent hem te gedragen. Ik doe hem onregt en het grieft mij dat hij het zoo duidelijk bemerkt. Ik kan het toch niet veranderen.

DE MOEDER. Het is zulk een brave, trouwe jongen.

CLARA. Ik kan ook niet anders dan vriendelijk jegens hem zijn, ik kan het niet nalaten als hij mij vurig de hand drukt, somwijlen onvoorziens hem een kleinen wederdruk te schenken. Ik beschuldig mij telkens, dat ik hem met een ijdele hoop levendig houd. God weet, hoe ik ben, maar ik bedrieg hem niet. Ik wil hem geen hoop geven, en toch kan ik hem niet laten vertwijfelen.

DE MOEDER. Dat is verkeerd.

Digitized by Google

CLARA. Ik zou hem gaarne hebben en mag hem in de ziel wel lijden. Ja, ik zou met hem kunnen trouwen; maar eigenlijk verliefd zijn, hem beminnen, dat kan ik niet.

DE MOEDER. Met hem waart gij voor altijd gelukkig.

CLARA. Ik was verzorgd en had een rustig leven.

DE MOEDER. En dat offert gij alles aan uwe luimen op.

CLARA. Ik bevind mij in eene wonderlijke stemming; als ik zoo nadenk hoe alles is gebeurd, weet ik het, en soms weet ik het niet. Zie ik Egmond slechts even, dan is alles mij klaar en helder; dat is een man! Alles aanbidt hem, en zou ik dan in zijne armen niet de gelukkigste zijn?

DE MOEDER. Maar de toekomst?

CLARA. Och, ik vraag dit alleen: Heeft hij mij lief?

DE MOEDER. Men heeft niet dan verdriet met zijne kinderen! Hoe zal dat nog afloopen? Ik ben gedrukt door kommer en zorg, het loopt nooit goed af, Clara; gij maakt uzelve en mij ongelukkig.

CLARA. Gij liet het toch in den beginne toe.

DE MOEDER. Omdat ik te goed was.

CLARA. Als Egmond voorbij reed en ik naar het venster ging, weerhieldt ge mij dan? Kwaamt gij dan niet zelve bij mij staan, en als hij dan opkeek, lachte, knikte en mij groette, beviel u dat ook niet?

DE MOEDER. Geef mij nu nog de schuld!

CLARA, *geroerd.* Toen hij telkens en drukker door deze straat ging en wij wel gevoelden, dat hij om mijnentwil dien weg koos, verheugdet ook gij u toen niet met innige blijdschap? Gij riept mij immers nooit terug, als ik door de glazen tuurde of hij zou komen?

DE MOEDER. Kon ik ooit denken dat het zoo ver komen zou?

CLARA, *diep bewogen.* En als hij s'avonds, in zijn mantel gehuld, ons verraste, als wij bij de lamp zaten, wie was dan de ijverigste om hem te ontvangen, terwijl ik, als aan mijn stoel geketend, bleef zitten?

DE MOEDER. En kon ik dan verwachten dat deze ongelukkige liefde het verstandige Claartje zoo spoedig zou wegslepen? Ik moet het nu nog beleven, dat mijne dochter...

Digitized by Google

CLARA, *in tranen*. Moeder, wat wilt gij toch? hebt gij er genoegen in om mij angstig te maken?

DE MOEDER, *weenend*. Ja, ik ben bitter bedroefd, en gij maakt mij nog ellendiger door uwe tranen. Is het niet droevig genoeg, dat mijne eenige dochter een veracht schepsel wordt?

CLARA, *opstaande en koel*. Veracht? Egmonds geliefde veracht? Welke vorstin zou de arme Clara om die liefde niet benijden? O Moeder, Moeder! Zóó hebt gij vroeger nooit gesproken. Lieve moeder! wees goed! sla geen acht op hetgeen het volk of onze buurvrouwen praten. Deze kamer, dit kleine huis is een hemel, sedert de liefde van Egmond er in woont.

DE MOEDER. Ik moet het bekennen, hij is altijd vriendelijk, openhartig en innemend.

CLARA. Daar is niets valsch in hem, en met dat alles, moeder, is en blijft hij toch de groote Egmond. En als hij bij mij komt en zoo lief en goed is en zijn stand en dapperheid verbergt, als hij alleen om mij bezorgd is, zoo geheel mensch, vriend en minnaar....

DE MOEDER. Komt hij van daag nog?

CLARA. Hebt gij mij niet dikwerf naar het venster zien gaan? Hebt gij niet bemerkt hoe ik luisterde als er aan de deur getikt werd? Al weet ik het niet of hij heden avond komt, zoo verwacht ik hem ieder oogenblik van des morgens af, als ik opsta. Was ik een page, overal zou ik met hem gaan, zelfs aan het hof; ja ik zou hem zijne banier nadragen in den veldtogt.

DE MOEDER. Altijd waart gij van kindsbeen af zoo dol, zoo onberaden en dan weer zoo droefgeestig. Zult gij dan nooit veranderen?

CLARA. Mogelijk, moeder, als ik mij ga vervelen. Denk eens na: gister gingen er van zijne krijgsmakkers voorbij; zij zongen liedjes op hem, ten minste zijn naam was er in; het overige kon ik niet verstaan; het hart joeg mij naar den hals, ik had ze wel willen terugroepen, als ik mij niet geschaamd had.

DE MOEDER. Wees voorzigtig! uwe voortvarendheid bederft alles en gij verraadt uzelve bij de menschen. Onlangs

Digitized by Google

nog bij onzen neef onder het bekijken van houtsneeplaatjes, riept gij op eens: Graaf Egmond!! Ik werd rood van schaamte....

CLARA. Had ik niet moeten weenen? Het verbeeldde den slag bij Grevelingen; bovenaan stond de letter E., en onderaan in de beschrijving: "Egmond, dien een paard onder 't lijf wordt doodgeschoten;" het trof mij, en zie, naderhand moest ik zelve over den Egmond van houtsneê lagchen, daar hij zoo groot was als de toren van Grevelingen op het stuk en de schepen op de zee. Als ik mij daarbij herinner hoe ik mij vroeger een veldslag voorstelde, en welk denkbeeld ik als jong meisje van den persoon van graaf Egmond vormde, wat ze van hem zoowel als van andere graven en prinsen vertelden en wat hij nu voor mij is.... (*Brackenburg komt binnen.*)

CLARA. Hoe staat het?

BRACKENBURG. Men weet niets met zekerheid. In Vlaanderen moet er oproer zijn, en de Regentes vreest dat het tot hier kan overslaan. Het paleis is sterk bezet, talrijke burgers zijn aan de poorten en het volk mompelt op de straten. Ik ga gaauw naar mijn ouden vader. (*Hij wil gaan.*)

CLARA. Zien wij u morgen? Ik ga mij aankleeden; onze neef komt en ik zie er zoo slordig uit. Help mij eens, moeder? Brackenburg! neem dat boek mede en bezorg mij nog eens zulk eene historie.

DE MOEDER. Vaarwel!

BRACKENBURG, *zijne hand uitstekend.* Geef mij uw hand?

CLARA, *hare hand weigerend.* Als gij weder komt. (*Zij vertrekken.*)

BRACKENBURG, *alleen.* Ik had mij voorgenomen terstond heen te gaan, en nu ik verlof krijg om te gaan, word ik razend. Ongelukkige, treft u dan het lot van uw vaderland niet? Ook niet het oproer? Is het u hetzelfde of uwe landslieden of de Spanjaarden regeren? Hoe anders was ik, toen ik een schoolknaap was; als er dan een thema werd opgegeven, Brutus Redevoering over de Vrijheid , dan was Frits de eerste en de rector zei: "Als maar niet alles zoo opeen gestapeld werd, was het

Digitized by Google

goed." Toen kookte en gloeide ik. Nu, nu zie ik laf een meisje naar de oogen. Ik kan haar niet verlaten — en zij kan mij niet liefhebben. Maar neen, geheel en al heeft zij mij niet verworpen, niet geheel; maar half is niets! Ik houd het niet langer uit. Zou het waar zijn wat mij een vriend onlangs in het oor fluisterde, dat zij des nachts wel eens iemand in huis laat en mij daarom altoos vóór den avond wegzendt? Neen, het is niet waar; dat is een schandelijke, verschrikkelijke leugen! Clara is zoo onschuldig, als ik ongelukkig ben. Zij heeft mij verworpen, van zich gestooten.... en ik zou zoo kunnen voortleven? Ik duld het nooit! Mijn vaderland wordt door twisten verscheurd en ik sterf onder een geheim en vreesselijk lijden. Ach, het treft mij niet, het wekt mij niet op om mede de handen uit te steken en iets tot redding van het vaderland te wagen. Kon ik den tijd vergeten, toen zij mij liefhad .of scheen te beminnen! Waarom heeft mij de hoop op het vooruitzigt van een paradijs alle levensgenot benomen? En dan die eerste kus, die eerste en eenige! Hier waren we bij elkander; zij was altijd goed en vriendelijk jegens mij geweest; zij scheen mij te ontwijken, ze zag mij aan — het hoofd draaide mij, ik voelde hare lippen op de mijnen en nu.... nu.... wat blijft mij, arme verlatene, anders over dan te sterven?.... (*Hij haalt een fleschje te voorschijn.*) O welkom vergif dat ik niet te vergeefs uit mijn broeders artsenijen heb weggekaapt! Gij zult mij van deze duizeling, van dit klamme doodzweet genezen en van dit leven verlossen!

Digitized by Google

TWEEDE BEDRIJF.

DE MARKT TE BRUSSEL.

EERSTE TOONEEL.

JETTER *en een* TIMMERMAN.

TIMMERMAN. Zag ik het niet aankomen? Reeds vóór acht dagen zei ik het op de klub, dat er wat aan de hand was.

JETTER. Is het waar, dat ze in Vlaanderen de kerken hebben geplunderd?

TIMMERMAN. Ze hebben kerken en kapellen verwoest en naar den grond gesmeten; niets dan de naakte muren zijn blijven staan. Altemaal slecht gespuis. En dat bederft onze goede zaak nog meer. We hadden vroeger geregeld onze bezwaren bij de Hertogin moeten inbrengen. Spreken we nu, komen we nu bij elkaâr, dan heet het, dat wij oproermakers zijn.

JETTER. Ja, zoo praat iedereen: Waarom steekt ge er u in, waarom bemoeit ge er u meê?

TIMMERMAN. Ik zie het donker in, als het volk, dat niets te verliezen heeft, het pak neêrwerpt. Ze hebben een voorwendsel, waarop *wij* ons eigenlijk moesten beroepen, en zoo storten zij het land in ellende. (SOEST *komt er bij.*)

SOEST. Goeden dag, heeren! Wat nieuws? Is het waar, dat de beeldstormers ook al naar hier op weg zijn?

TIMMERMAN. Ze zullen hier niets uitrigten.

SOEST. Ik hoorde van een soldaat, die tabak bij mij kwam koopen, dat de Hertogin, gewoonlijk zoo bedaard en verstandig, geheel veranderd is. Het moet wel heel erg zijn, dat ze zich achter hare wachters verbergt. De burgt is sterk bezet; men denkt dat zij het voornemen heeft uit de stad te vlugten.

TIMMERMAN. Ze moet er niet uit! Hare tegenwoordigheid beschermt ons, en wij kunnen haar beter be-

Digitized by Google

schermen dan die snorbaarden; ja, als zij onze regten en vrijheden ontziet, dan zullen wij haar op de handen dragen. (*Een zeepzieder komt er bij.*)

ZEEPZIEDER. Een miserabele boel! Het wordt roerig en 't zal scheef uitvallen. Past op dat gij u stil houdt, anders zijt gij ook oproerstokers.

SOEST. Nu spreken de zeven wijzen uit Griekenland.

ZEEPZIEDER. Ik weet dat er een aantal zijn, die het heimelijk met de Calvinisten houden, die de Bisschoppen lasteren, ja den Koning niet sparen. — Maar, een getrouw onderdaan, een opregt Katholiek.... (*Allerhande volk schoolt te zamen.*)

VANSEN. Gegroet, heeren! Wat nieuws?

TIMMERMAN. Laat u met dezen niet in; het is een slechte kerel.

JETTER. Hij is immers de klerk van Doctor Wiets?

TIMMERMAN. Hij heeft al vrij wat meesters gehad. Eerst was hij klerk of schrijver, maar de eene patroon na den anderen joeg hem om zijne schelmstukken weg; nu speelt hij voor advokaat en notaris; 't is een lap! (*Er komt meer volk bijeen.*)

VANSEN. Gij treedt ook te zamen en steekt de hoofden bijeen; het is toch wel de moeite waard om te spreken.

SOEST. Dat denk ik ook.

VANSEN. Als er maar iemand het hart had en de een of ander het hoofd er bij, dan konden wij gemakkelijk de spaansche boeijen verbreken.

SOEST. Hoor eens! Zoo moet je niet praten, we hebben den Koning onzen eed gezworen!

VANSEN. En de Koning aan ons, bedenk dat wel.

JETTER. Daar is wat van aan; zeg gerust uwe meening.

EENIGE ANDEREN. Hoort, hij weet wat. Die is niet op zijn mondje gevallen.

VANSEN. Ik had een oud patroon, die perkamenten en brieven bezat van eeuwen-oude stichtingen, contracten en heerlijkheden. Hij had vele zeldzame boeken. In één daarvan stond onze geheele grondwet, zoo als: Hoe Nederland eerst door afzonderlijke Vorsten geregeerd werd, alles naar oude regten, privilegiën en costumen

Digitized by Google

hoe onze voorvaderen allen eerbied hadden voor hunne Vorsten, indien ze regeerden zoo als het behoort, en hoe zij zich eenparig verzetteden als de anderen buiten hun boekje gingen. De Staten waren er terstond achter, want iedere provincie, hoe klein ook, had hare staten en standen.

TIMMERMAN. Houd je mond! Dat weten wij al lang. Ieder regtschapen burger is, zooveel het noodig is, met onze grondwet bekend.

JETTER. Laat hem uitspreken; men kan altoos iets leeren.

SOEST. Regt zoo.

ANDEREN. Spreek op, spreek op! Zoo iets hooren we niet alle dagen.

VANSEN. Zoo zijt gijlieden burgermenschen! Je leeft zoo maar met den dag voort en zoo als ge het ambacht van uwe ouders hebt overgenomen, zoo laat gij ook het bestuur over u zwaaijen en draaijen zoo het wil. Gijlieden vraagt niet naar den oorsprong, naar het begin, naar de historie, naar het regt van een' Regent, en juist door die achteloosheid hebben de Spanjaarden u het net over den kop geworpen.

SOEST. Wie ergert er zich aan, als men maar zijn dagelijksch brood heeft?

JETTER. Vervloekt! Waarom staat er dan geen mensch in tijds op en zegt de waarheid ronduit?

VANSEN. Die zeg ik u dan: De Koning van Spanje, door toeval de baas over al de provinciën, heeft het regt niet om anders te handelen dan de kleine Vorsten, die vroeger onderling het land bezaten; begrijpt gij dat?

JETTER. Niet duidelijk.

VANSEN. Het is zoo klaar als de zon. Moet men dan niet naar 's lands wetten gevonnisd worden? Waarom geschiedt dat niet? Heeft de Brusselaar niet een gansch ander regt dan de Antwerpenaar of Gentenaar? Waar komt dat van daan?

BURGERS. Hij heeft gelijk.

VANSEN. Maar als gij het alles zoo zijn gang laat gaan, zal het niet veranderen. Foei! Wat Karel de Stoute, Frederik de Heldhaftige of Karel V niet konden, dat doet Filips nu door de hand van eene vrouw.

Digitized by Google

SOEST. Ja, ja! De oude Vorsten hebben het ook wel eens beproefd.

VANSEN. Juist! Onze voorouders pasten op. — Als ze op een' Vorst ontevreden waren vingen ze zijn' zoon of erfgenaam op, hielden hem bij zich en gaven hem alleen op de beste beloften of voorwaarden weder vrij. — Onze vaders waren mannen. Zij wisten wat hun dienstig was, zij konden toetasten en vasthouden. — Regtschapen mannen; daardoor zijn onze privilegiën zoo duidelijk, onze vrijheden zoo zeker.

ZEEPZIEDER. Wat praat gij van vrijheden?

HET VOLK. Van onze vrijheid, van onze privilegiën! Zeg ons nog wat van onze privilegiën.

VANSEN. Wij Brabanders, ofschoon alle provinciën hare voorregten hebben, wij zijn ten voordeeligste bedeeld. — Ik heb alles gelezen.

JETTER. Laat hooren!

VANSEN. Vooreerst staat er geschreven: "De Hertog van Braband zal ons een goed en getrouw Heer zijn."

SOEST. Zoo! staat er dat?

JETTER. Letterlijk? Is het waar?

VANSEN. Gelijk ik u zeg, hij is aan ons, zoowel als wij aan hem, verbonden. Ten tweede: "Hij zal door geene overmagt of willekeur over ons heerschen of laten heerschen, op geenerlei wijze."

JETTER. Mooi, op geenerlei wijze!

VANSEN. Zoo staat er met uitdrukkelijke woorden.

JETTER. Laat ons het boek zien.

ALLEN. Ja, het boek, het boek! Laat het zien! Dan gaan wij er mede naar de Regentes.

EEN BURGER. Zeg ons nog wat: Hebben wij meer privilegiën?

VANSEN. Eene menigte, en zeer goede, zeer heilzame. Er staat ook: "De Landsheer mag den geestelijken stand niet uitbreiden of vermeerderen zonder bewilliging van den adel en de standen," merkt wel op, "ook den staat des lands niet veranderen."

SOEST. Is dat zoo?

Digitized by Google

VANSEN. Ik wil het u in geschrifte laten zien van over twee honderd jaren her.

BURGERS. En wij dulden de nieuwe Bisschoppen? De adel moet ons beschermen, wij zullen oproer maken!

ANDEREN. En wij laten ons door de Inquisitie vervolgen en in de kast plakken?

VANSEN. Dat is uw eigen schuld.

HET VOLK. Wij bezitten Egmond nog en Oranje; wij zullen voor onze regten zorgen!

VANSEN. Uwe broeders in Vlaanderen hebben het goede werk al aangevangen!

ZEEPZIEDER. (*Geeft hem een slag.*) Zwijg, schelm! (*Er ontstaat oproer.*)

HET VOLK. Vrijheid en privilegiën! Privilegiën en vrijheid! (*Egmond komt met gevolg op.*)

EGMOND. Weest bedaard, mannen! Weest rustig! Gaat uit elkaâr! Wat hapert er aan?

TIMMERMAN. Gij komt, Heer Graaf, als een engel uit den hemel. (*Tegen het volk.*) Stil! Ziet gij dan niet, Graaf Egmond is hier; eerbied voor Graaf Egmond!

EGMOND. Hier ook al? wat begint gijlieden? Burgers tegen burgers! Houdt zelfs de nabijheid onzer koninklijke Regentes ulieden niet terug? Gaat uit elkaâr en weêr ieder aan zijn werk. Het is een kwaad teeken als men op de werkdagen zamenschoolt. Waarom is het? (*Het oproer stilt en allen scharen zich om hem.*)

TIMMERMAN. Zij twisten en vechten om hunne privilegiën.

EGMOND. Die gij nog door uwe moedwilligheid in nieuw gevaar brengt. — En wie zijt gijlieden? Gij schijnt mij toe knappe menschen te zijn.

TIMMERMAN. Ik ben timmerman en bouwmeester.

EGMOND. En gij?

SOEST. Een winkelier.

JETTER. En ik kleedermaker.

EGMOND. Ik herinner mij dat gij eens de liverij voor mijne bedienden gemaakt hebt, uw naam is Jetter.

JETTER. Gij zijt wel goed u mijner te herinneren.

EGMOND. Ik vergeet niet ligt iemand, dien ik eens gezien of gesproken heb. — Menschen! doet al wat gij

Digitized by Google

kunt om rustig te zijn, want reeds het gerucht omtrent u is alles behalve gunstig. — Tergt den Koning niet te veel, hij heeft altoos de magt in handen. Een ordentlijk burger, die zich eerlijk en vlijtig gedraagt, heeft overal zooveel vrijheid als hem noodig is.

TIMMERMAN. Juist! Daar zit de knoop. De dagdieven, de lappen, de luilakken, met uw verlof, die morren uit verveling en uit honger over privilegiën praten, liegen de nieuwsgierigen en ligtgeloovigen wat voor. Om eene kan bier betaald te krijgen vangen zij twist en oneenigheid aan, die duizenden ongelukkig kunnen maken. Hun kan het niet scheelen. Wij houden onze huizen en goederen te wel bewaard naar hun' zin, en als ze konden, zouden ze ons gaarne door brandstichten er uit willen jagen.

EGMOND. Gij zult allen geholpen worden; er zijn maatregelen genomen om het kwaad krachtdadig te keer te gaan. — Staat pal tegen vreemde leeringen, en gelooft nooit door oproer privilegiën te kunnen bevestigen. — Blijft thuis! Duldt niet, dat men op straat te zamen rot; lieden met verstand kunnen veel uitrigten. (*De hoop gaat uiteen.*)

TIMMERMAN. Wij danken uwe Excellentie en bovenal voor uwe goede bedoeling. (*Egmond vertrekt.*) Een beste Heer! Een echte, ware Nederlander! Geen Spaansche draad zit er in.

JETTER. Hadden wij hem maar tot Regent, alles zou hem volgen!

SOEST. Dat zal de Koning niet doen; hij geeft de posten liefst aan zijne naastbestaanden.

JETTER. Hebt gij zijn kleed gezien? 't Was naar den laatsten smaak, Spaansche sneê.

TIMMERMAN. Een knap Heer.

JETTER. Zijn hals zou een buitenkansje voor den scherpregter zijn.

SOEST. Zijt gij dol, hoe komt gij daar aan?

JETTER. Mal genoeg, dat iemand zoo iets invallen kan. Zoo ben ik nu eenmaal. Als ik een schoonen, langen hals zie, denk ik altijd onwillekeurig: Die was heerlijk om af te slaan. — Die vervloekte schavotteringen,

Digitized by Google

men kan ze zich niet uit het hoofd zetten. — Als de jongens zwemmen en ik zie een' naakten rug, dan valt mij op hetzelfde oogenblik in hoeveel ik er bij dozijnen met roeden heb zien geesselen. Al wat vrolijkheid, al wat grap is, vergeet ik spoedig, maar akelige dingen en leelijke gezigten staan mij als in het hoofd gebrand.

TWEEDE TOONEEL.

Egmonds woning.

SECRETARIS, *aan eene tafel vol papieren, hij schijnt onrustig.*

Hij komt nog maar niet en sinds twee uren zit ik met de pen in de hand en de papieren voor mij te wachten; ik wilde juist heden zoo vroeg weg; ik zit op heete kolen; ik kan het van ongeduld niet uithouden. — Wees op het bepaalde uur gereed, zei hij heengaande; en nu komt hij niet. — Er is zooveel te doen, vóór middernacht kom ik niet klaar. Het is waar, hij ziet iemand veel door de vingeren. Maar het was beter dat hij streng was en iemand dan ook op zijn tijd weer liet gaan; men kon er zich dan beter naar schikken. Sedert twee uren is hij reeds van de Regentes vertrokken; wie weet waar hij nu weêr onderweg is aangeland. (*Egmond binnen.*)

EGMOND. Hoe staat gij er mede?

SECRETARIS. Ik ben gereed en drie expressen wachten.

EGMOND. Ik ben misschien wat te lang uitgebleven, gij zet een verdrietig gezigt!

SECRETARIS. Gehoorzaam aan uwe bevelen, wacht ik sinds lang. Hier zijn de stukken.

EGMOND. Donna Elvira zal boos op mij worden, omdat ik u zoo lang heb opgehouden.

SECRETARIS. Uwe Edelheid schertst.

EGMOND. Neen, neen, schaam er u niet over. — Gij hebt een' goeden smaak. Zij is beminnelijk en het doet mij genoegen, dat gij in het paleis eene vriendin hebt. Wat behelzen de brieven?

SECRETARIS. Velerlei en weinig vrolijks.

Digitized by Google

EGMOND. Dan is het goed dat wij de vreugd bij ons hebben en haar niet van buiten behoeven te wachten. — Is er veel gekomen?

SECRETARIS. Meer dan genoeg; drie boden staan te wachten.

EGMOND. Dan eerst het noodzakelijkste.

SECRETARIS. Alles is even dringend.

EGMOND. Het een na het ander. Kom, haastig!

SECRETARIS. Hopman Breda geeft berigt van hetgeen er in Gent en omstreken is gebeurd. Het oproer komt tot staan.

EGMOND. Hij maakt zeker gewag van enkele dolle streken?

SECRETARIS. Daar zijn nog zes personen gevat, die bij Beuvich het Mariabeeld hebben omvergehaald; hij vraagt of hij die even als de anderen zal doen ophangen?

EGMOND. Het ophangen verdriet mij; men geve ze wat op den rug en late ze loopen.

SECRETARIS. Er zijn twee vrouwen bij, moeten die ook gegeesseld worden?

EGMOND. Hij geve die eene duchtige vermaning en late haar gaan.

SECRETARIS. Brink van Breda's kompagnie wenscht te trouwen; de Hopman hoopt dat gij het hem weigeren zult. Er zijn zoo vele vrouwen bij het korps, schrijft hij, dat het, bij het uittrekken, geen krijgsheer maar een zwervenden heidenen-troep gelijken zal.

EGMOND. Hoor eens: Hij is een fiksch jong mensch en heeft mij, toen ik vertrok, er nog om verzocht; dus zij het toegestaan, maar na hem geen ander, hoe leed het mij om de arme drommels ook doet.

SECRETARIS. Één van die vreemde Leeraars is in stilte door Comines gereisd en ontdekt geworden; hij heeft onder eede verklaard, dat hij het voornemen had, naar Frankrijk te gaan; volgens het bevelschrift moet hij onthoofd worden.

EGMOND. Laat men hem in stilte over de grenzen brengen en te verstaan geven, dat hij voor de tweede maal niet alzoo zal wegkomen.

SECRETARIS. Een brief van uw zaakwaarnemer. Hij schrijft, dat er weinig geld binnen komt en kan daarom

Digitized by Google

de verlangde som bezwaarlijk deze week toezenden; het oproer heeft alles in verwarring gebragt.

EGMOND. Ik moet geld hebben; hij kan zorgen dat het er komt.

SECRETARIS. Hij zegt, dat hij zijn uiterste best zal doen, en eindelijk Raymond, die u zooveel schuldig is, aanklagen en gevangen zal doen nemen.

EGMOND. Raymond had beloofd te zullen betalen.

SECRETARIS. De laatste keer vroeg hij veertien dagen uitstel.

EGMOND. Geef hem nog veertien dagen en laat hem dan vervolgen.

SECRETARIS. Verder zegt uw gemagtigde, dat hij de oude soldaten, de weduwen en eenige anderen, aan wie gij onderstand verleent, eene halve maand zal moeten korten; men kan intusschen raad schaffen en zij kunnen er zich naar regelen.

EGMOND. Wat beteekent dat, regelen? Die lieden hebben het geld meer noodig dan ik zelf; dat moet niet gebeuren.

SECRETARIS. Maar van wáár zal hij het geld krijgen?

EGMOND. Dat moet hij zien te vinden; dat is hem in een' vorigen brief al gezegd.

SECRETARIS. Daarom doet hij den voorslag.

EGMOND. Dat deugt niet; hij moet wat anders bedenken; hij moet met voorslagen komen, die aannemelijker zijn; maar vóór alle dingen, geld moet er zijn!

SECRETARIS. Ik heb hier alweder den brief van Graaf Oliva, vergeef mij dat ik er u aan herinner. Die oude heer verdient wel eenig antwoord. Gij wildet hem zelf schrijven. Gewis, hij heeft u lief als een vader.

EGMOND. Daar kan ik niet toe komen. Onder vele dingen die ik haat is mij het schrijven het meest gehaatte. Gij maakt mijn schrift zoo keurig na, schrijf in mijnen naam. Ik verwacht Oranje, ik heb geen tijd en ik wenschte toch wel, dat hij een bevredigend antwoord ontving.

SECRETARIS. Zeg mij ten naastenbij uwe meening; ik zal dan het antwoord opmaken en u voorleggen. Ik zal het zoodanig schrijven, dat men, zelfs voor het geregt, het voor uwe hand zal houden.

Digitized by Google

EGMOND. Geef mij den brief! (*Hij doorloopt dien.*) Goede, eerlijke grijsaard! Waart gij in uw jeugd wel zoo bedachtzaam? Hebt gij nooit een' muur beklauterd? Bleeft gij in den veldslag, als de voorzigtigheid het gebood, achterwege? De trouwe, goede, zorgvuldige man! Hij verlangt mijn leven en mijn geluk en gevoelt niet, dat hij reeds zoo goed als dood is, die om zijner veiligheids wille leeft. — Schrijf hem, dat hij gerust kan zijn; ik handel zoo als ik moet; ik zal mij in acht nemen: hij moet zijn invloed ten hove tot mijn voordeel doen dienen, en kan van mijne opregte erkentenis zeker zijn.

SECRETARIS. Niets verder? Hij verlangt iets meer.

EGMOND. Wat zal ik meer zeggen? Wilt gij meer woorden gebruiken, het staat u vrij. — Het draait alles om één punt. Ik zou moeten leven of handelen, gelijk ik het niet doen mag. — Dat ik vrolijk, opgeruimd ben, dat ik de zaken niet zwaar til en het leven haastig doorvlieg, dat is mijn geluk en dat verruil ik niet tegen de zekerheid van een grafgewelf. Voor de spaansche levensmanier vloeit geen droppel bloed door mijne aderen; ik heb geen lust mijne schreden naar de nieuwe hofetiquette in te rigten. Leef ik dan alleen, om aan het leven te denken? Zou ik het tegenwoordige oogenblik niet genieten, omdat ik van het volgende niet zeker ben, en dat volgende dan weder met angst en zorgen te gemoet gaan?

SECRETARIS. Ik bid u toch, wees niet zoo hard en ruw tegen den goeden man. Gij zijt anders jegens iedereen zoo vriendelijk. Zeg mij maar een vleijend woord, dat den edelen grijsaard gerust stelt. Zie, hoe bezorgd hij is en hoe zacht hij u toespreekt.

EGMOND. En toch slaat hij altijd diezelfde snaar aan. Hij weet van oudsher, hoe hatelijk mij die vermaningen zijn; zij helpen niets en geven maar verwarring. En als ik als een nachtwandelaar op de daken rondwandel of op een gevel sta, is het dan vriendschappelijk mij bij mijnen naam aan te roepen om mij te waarschuwen, te wekken en te dooden? Laat ieder zijn' eigen weg gaan en voor zich zelven zorgen.

Digitized by Google

Secretaris. Gij veracht de zorgen, maar die u kent en liefheeft....

Egmond, *in den brief ziende.* Daar komt hij weêr met die oude vertellingjes: Wat wij eenmaal, op een' avond, in ligtzinnigen overmoed, vrolijk, uitgelaten, bij den wijn hebben besproken en wat men daaruit door het geheele land heeft opgemaakt. Het is zoo, wij hebben schellen en narrenkappen op de mouwen onzer bedienden laten borduren, en later deze dolle sieraden in een' bundel pijlen veranderd, een nog gevaarlijker zinnebeeld voor allen, die eene beteekenis zoeken, waar ze niet is te vinden. Wij hebben deze en meer dwaasheden in een vrolijk oogenblik ontworpen; wij zijn schuld dat eene gansche schaar van edelen onder een scheldnaam, met nap en bedelzak, den koning zijnen pligt met spottenden demoed in het geheugen riep; wij zijn daarvan schuld, — en wat dan nog? Is een vastenavondspel hoog verraad? Worden ons de korte, bonte lompen misgund, die jeugd en fantaisie om de arme naaktheid van ons leven hadden gehangen? Als men het leven al te ernstig opneemt.... wat is er dan aan? Wanneer ons de morgen niet tot nieuwe vreugde wekt, en wij 's avonds geen lust meer hebben om te hopen op den morgen, is het dan wel der moeite waard om ons aan en uit te kleeden? Schijnt de zon heden, omdat ik zou bedenken of zij gisteren zich vertoonde, of om te raden en te overleggen, wat niet te raden of te berekenen is, — het lot van een' volgenden dag? Ik begeef mij niet in zulke bespiegelingen, en laat die aan geleerden en hovelingen over. Kunt gij nu van dit alles wat gebruiken, zonder dat uw brief een boek wordt, zoo is het mij wel. De goede oude ziet alles te donker in. Soms drukt een vriend onze hand sterker, als hij op het punt is haar los te laten.

Secretaris. Vergeef het mij: Een voetganger wordt soms duizelig, als hij iemand met dolle haast voorbij zich heen ziet vliegen.

Egmond. Vriend, vriend! Houd op! Als door onzigtbare geesten voortgezweept, hollen de zonnepaarden van den tijd met den ligten wagen van ons noodlot voort.

Digitized by Google

Ons blijft niets anders over, dan moedig de teugels vast te houden, en het rijtuig, regts en links, hier een' steenhoop en daar een' afgrond te doen mijden. Waar het naar toe gaat.... Wie weet dat? Men herinnert zich ter naauwernood van waar men is gekomen.

SECRETARIS. Bedaar Heer!

EGMOND. Ik sta hoog en kan en moet nog hooger stijgen. Ik voel in mij moed, hoop en kracht. Nog heb ik mijne hoogte niet bereikt, en sta ik eens er boven op, dan wil ik vast en onbeweeglijk staan. Moet ik vallen, zoo kan een donderslag, een orkaan, ja zelfs een valsche tred mij nederwaarts in den afgrond slingeren. Daar lig ik dan — met duizenden. — Nooit heb ik versmaad om met mijne goede krijgsgezellen om een klein gewin den bloedigen teerling te werpen; en zou ik dan weifelen, wanneer het om den vollen, onbezwaarden prijs des levens te doen is?

SECRETARIS. Och Heer! Gij weet niet wat woorden gij spreekt. God behoede u!

EGMOND. Pak deze papieren bijeen. — Oranje nadert. — Zend het dringendste af, opdat de boden kunnen vertrekken, eer de poorten gesloten worden. Al het andere heeft den tijd. Laat den brief aan den Graaf tot morgen liggen; vergeet niet Elvira te gaan bezoeken en groet haar van mij. Onderzoek eens, hoe de Regentes zich bevindt. Zij moet niet al te wel zijn, ofschoon zij er niet voor wil uitkomen. (*De Secretaris treedt af.*)

DERDE TOONEEL.

ORANJE *komt binnen.*

EGMOND. Wees welkom, Oranje! Gij schijnt niet opgeruimd?

ORANJE. Wat dunkt u van ons onderhoud met de Regentes?

EGMOND. Ik vond niets bijzonders in hare manier van

Digitized by Google

ons op te wachten. Ik heb haar dikwijls zoo gezien, maar ze scheen mij toe niet wel te zijn.

ORANJE. Hebt gij niet gemerkt dat zij terughoudend was? In den aanvang wilde zij ons gedrag bij het volksoproer billijken; naderhand merkte zij aan, dat dit ook op minder gunstige wijs kon worden uitgelegd, en daarna kwam zij al sprekende weêr op het gewone discours, dat men hare liefderijke handelingen, hare vriendschap voor ons Nederlanders nooit genoeg op prijs gesteld en veel te ligt behandeld had. Dat de uitslag in allen gevalle niet gunstig zou zijn, vooral indien zij het moede werd, en dat daardoor de Koning tot andere maatregelen de toevlugt zou moeten nemen. Hebt gij dat niet gehoord?

EGMOND. Niet geheel alzoo; ik dacht ondertusschen aan iets anders. Zij is eene vrouw, goede Oranje, en de vrouwen zijn gewoon, dat ieder zich gaarne en gedwee aan haar juk onderwerpt, dat elke Hercules voor haar zijn leeuwenhuid aflegt — dat, wijl zij vreedzaam gezind zijn, het oproer van een volk, de storm, die magtige partijhoofden tegen elkander verwekken, door een vriendelijk woord zal worden bijgelegd, ja, dat de meest tegenoverstaande elementen zich eendragtiglijk aan hare voeten zullen vereenigen. Dat is bij haar het geval en dewijl zij het zoo ver niet kan brengen, is er geen andere weg op dan knorrig te worden, over dwaasheid en ondank zich te beklagen, met verschrikkelijke uitzigten in de toekomst te dreigen en er op te zinspelen dat zij — vertrekken zal.

ORANJE. Gelooft gij dan niet, dat zij nu haar dreigen van zich te zullen verwijderen zal ten uitvoer brengen?

EGMOND. Wel neen! Hoe menigmaal heb ik haar al reisvaardig gezien! Waar wil ze dan heen? Hier stadhouderes, koningin; gelooft gij, in plaats daarvan dat zij hare dagen aan het hof haars broeders in onbeduidendheid zou willen afspinnen? Of wel naar Italië gaan om zich in een' kring van oude familiën te bewegen?

ORANJE. Gij houdt haar tot zulk een besluit niet in staat, omdat gij haar hebt zien weifelen en terug treden, en intusschen ligt het wel in haar karakter; nieuwe

Digitized by Google

omstandigheden drijven haar tot vroeger uitgestelde besluiten. Als zij eens heenging en de Koning zond iemand anders?

EGMOND. Wel nu, laat die komen, hij zou wat te doen vinden. Hij zou met groote plannen, projecten en gedachten komen om alles te regt te zetten en te onderwerpen, maar heden zou hij met deze kleinigheid, morgen met eene andere en overmorgen al weder met nieuwe te doen krijgen. Hij zou eene maand met plannen, eene andere met mislukkingen worden bezig gehouden en dan weêr een half jaar over eene enkele provincie in angst verkeeren. Ook voor hem zal de tijd omvliegen, ook hem zal het hoofd duizelen, en de dingen zullen als te voren hunnen gang gaan; zoodat hij in plaats van naar een vasten koers op eene wijde zee te zeilen, God mag danken als hij zijn schip te midden van vreesselijke stormen door de klippen behouden heen brengt.

ORANJE. Als men echter den Koning eene proefneming raadde?

EGMOND. Waartoe?

ORANJE. Om te zien, wat een ligchaam zonder hoofd zou beginnen.

EGMOND. Wat meent ge?

ORANJE. Egmond! Sinds eene reeks van jaren liggen onze landszaken mij na aan het harte. Altijd sta ik als voor een schaakbord, en houd geen zet van mijne partij voor onbeduidend; even gelijk de geleerden zich met de grootste inspanning met de geheimen der natuur bezig houden, zoo beschouw ik het pligt voor een' vorst om de bedoelingen en raadslagen van alle partijen te kennen. Ik heb reden om eene losbarsting te vreezen. Lang heeft de Koning naar zekere beginselen gehandeld. Hij ziet dat hij daarmede niet vooruitgaat. Wat is waarschijnlijker, dan dat hij het eens op eenen anderen weg beproeft?

EGMOND. Ik geloof het niet; als men oud wordt en reeds zooveel heeft ondernomen, en het een zoowel als het ander tegenvalt, dan moet men eindelijk wel genoeg hebben.

ORANJE. Ééne zaak heeft hij nog niet beproefd.

BELGISCH
KOMITEIT VOOR VOLKSLEKTUUR
48, KIPDORPVEST
TEL: ... ANTWERPEN.

EGMOND. Welke dan?

ORANJE. Om het volk te verschoonen en de aanzienlijken te treffen.

EGMOND. Hoe velen hebben zoo iets niet reeds lang gevreesd? Heb daar geen zorg voor.

ORANJE. Eens waren het zorgen; later zijn het vermoedens en ten laatste is het zekerheid geworden.

EGMOND. Heeft dan de Koning getrouwer dienaars dan wij?

ORANJE. Wij dienen hem op onze wijze, en, onder ons, wij moeten erkennen, dat wij des Konings regten, zoowel als de onzen, goed weten af te wegen.

EGMOND. Wie doet het niet? Wij zijn hem onderdanig in hetgeen hem toekomt.

ORANJE. Wanneer hij zich nu meer toeëigent, en trouwloosheid noemt hetgeen wij heeten op onze regten te staan?

EGMOND. Wij kunnen ons verdedigen; hij roepe dan de Vlies-Ridders te zamen en wij zullen ons laten vonnissen.

ORANJE. En wat is een oordeel zonder onderzoek, of eene straf vóór het oordeel?

EGMOND. Eene ongeregtigheid, waaraan Filips zich niet schuldig zal maken, ja, eene dwaasheid, die ik noch van hem, noch van zijnen raad verwacht.

ORANJE. En als ze nu eens onregtvaardig en onverstandig handelden?

EGMOND. Neen Oranje! Het is niet mogelijk. Wie zou het wagen aan ons de handen te slaan? — Het zou een verloren en vruchteloos plan zijn, om ons gevangen te nemen. Neen, zóó hoog durven zij de banier der tiranny niet op te steken. De windvlaag, die zulk eene tijding over het land verspreidde, zou een onuitbluschbaar vuur aanblazen. En waarheen willen zij? Oordeelen en verdoemen kan de Koning niet alleen; of zouden zij ons dan laaghartig willen vermoorden? — Dat kunnen zij niet willen. Eene schrikkelijke zamenspanning zou het volk in een oogenblik vereenigen. Haat en eeuwige scheiding van Spanje zouden zich onmiddelijk openbaren.

Digitized by Google

ORANJE. In dat geval woedt de vlam over ons graf, en het bloed onzer vijanden vliet als een nutteloos zoen-offer. Laat ons nadenken, Egmond!

EGMOND. Wat wilt gij dan?

ORANJE. Alva is onderweg.

EGMOND. Ik geloof het nooit.

ORANJE. Ik weet het.

EGMOND. De Regentes wilde er niets van weten.

ORANJE. En des te meer ben ik er van overtuigd. De Regentes zal voor hem plaats maken. Ik ken zijn moordlust en hij komt aan het hoofd van een leger.

EGMOND. Om op nieuw de provinciën tot last te zijn. Het volk zal woedend wezen.

ORANJE. Men zal dé hoofden gevangen nemen!

EGMOND. Neen, neen! Ik geloof het nooit.

ORANJE. Laat ons ieder naar onze provincie gaan! Wij zullen ons aldaar versterken; met openbaar geweld is het zijne gewoonte niet aan te vangen.

EGMOND. En moeten wij hem niet begroeten, als hij komt?

ORANJE. Dan stellen wij het uit.

EGMOND. En als hij ons, in naam des Konings, bij zijne aankomst, oproept?

ORANJE. Dan zoeken wij uitvlugten.

EGMOND. En als hij aanhoudt?

ORANJE. Dan verontschuldigen wij ons en komen niet.

EGMOND. En de oorlog is verklaard, en wij zijn de rebellen! Oranje, laat u niet door sluwheid vervoeren. Ik weet het, gij kent geene vrees en het is niet daarom dat gij wijkt. Bedenk wat gij doet.

ORANJE. Ik heb alles overwogen!....

EGMOND. Bedenk, wanneer gij dwaalt, dat ge dan de schuld zijt van den verderfelijksten oorlog, die ooit een land heeft verwoest. Uw weigeren is het signaal, dat elke wreedheid regtvaardigt, waartoe Spanje sinds lang de gelegenheid gezocht heeft. Wat wij lang, zonder ophouden gestild hebben, zult gij op eens tot eene geweldige verwarring aanhitsen. Denk aan de steden, de Edelen, het volk, aan handel en welvaart, en denk ook aan verwoesting en moord! — De soldaat ziet, in

Digitized by Google

het veld, rustig zijne kameraden naast zich vallen; maar wanneer de lijken van burgers, grijzen en kinderen tegen uwe voeten komen aanspoelen, dan weet gij niet meer welke zaak gij verdedigt, daar zij te gronde zijn gegaan voor wier vrijheid gij de wapens greept. En hoe zal het zijn, als gij stil tot uzelven zegt: "Ik deed het om mijn eigen behouds wille?"

ORANJE. Wij zijn geen gewone menschen, Egmond. Betaamt het voor duizenden ons op te offeren, het is ook pligt, voor het belang van duizenden, ons te ontzien.

EGMOND. Wie zich ontziet, moet zich zelven verdacht zijn.

ORANJE. Wie zich zelven kent, kan gerust voorwaarts en teruggaan.

EGMOND. Het kwaad, dat gij vreest, wordt onvermijdelijk door uwe handeling.

ORANJE. Het is moedig en groot een onvermijdelijk kwaad te gemoet te gaan.

EGMOND. In zulk een groot gevaar is de hoop in het spel.

ORANJE. Er is voor den geringsten voetstap geen plaats meer; vóór ons ligt de afgrond....

EGMOND. Is des Konings goedheid eene zóó smalle strook gronds?

ORANJE. Niet zoo smal, maar wel zeer glibberig.

EGMOND. Zoo waar, gij beschuldigt hem verkeerd. Ik mag niet hooren, dat men onwaardig over hem spreekt. — Hij is de zoon van Karel en tot geene laagheid in staat.

ORANJE. Koningen doen niets, dat laag is.

EGMOND. Men moet hem kennen.

ORANJE. Juist die kennis waarschuwt ons, om geene gevaarlijke proef af te wachten.

EGMOND. Geene proef is gevaarlijk, als men moed bezit.

ORANJE. Gij wordt driftig, Egmond.

EGMOND. Ik moet uit eigen oogen zien.

ORANJE. O! Zaagt gij nu uit de mijne, vriend! Omdat gij uwe oogen open hebt, gelooft gij dat ge ziet? — Ik vertrek. — Wacht gij Alva's aankomst af en God zij met u. Mogelijk redt mijne weigering u nog, welligt

Digitized by Google

gelooft de draak, dat hij niets heeft gewonnen, als hij ons beiden niet te gelijk opslokt. Mogelijk talmt hij, om zijn' aanleg te zekerder uit te voeren, en welligt ziet gij dan eerst de zaak in hare ware gedaante. Maar dan spoedig, zonder bedenken, ik bid u, haast u, red u, red u dan! — Vaarwel! Laat niets uwe aandacht ontglippen: Hoe vele manschappen hij met zich brengt, op welke manier hij de stad bezet, welke magt bij de Regentes blijft, hoe uwe vrienden zich houden. Geef mij narigten — Egmond....

EGMOND. Wat verlangt gij?

ORANJE, *hem bij de hand vattende.* Laat u overreden, vertrek met mij!

EGMOND. Wat is dit, gij weent, Oranje?

ORANJE. Het is mannelijk een' verlorene te beweenen.

EGMOND. Houdt gij mij dan voor verloren?

ORANJE. Gij zijt het. Bedenk! U blijft nog een oogenblik over. Vaarwel! — Vaarwel! — (*Hij vertrekt.*)

EGMOND, *alleen.* Hoe komt het toch, dat de gedachten van andere menschen zulk een' invloed op ons hebben? Dat is mij nog nooit zóó gebleken; deze man stort zijne bezorgdheid in mijne ziel over. — Voort, voort! Dat is een vreemde droppel in mijn bloed. Goede Natuur! Verdrijf hem weder, werp hem uit. O er is nog meer dan één betooverend middel, om de rimpels van mijn voorhoofd weg te vagen.

Digitized by Google

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Paleis van de Regentes.

REGENTES. Ik had het moeten weten. Ach, als men in moeite en bezigheid voortleeft, dan denkt men dat men al, wat mogelijk is, doet, en hij, die van verre toeziet en beveelt, gelooft, dat hij alleen het mogelijke verlangt. — O, die Koningen! Ik had nooit gedacht dat het mij zóó verdrietig zou vallen. Het is toch zoo verleidelijk om te heerschen! En dan afstand te doen van alles; ik weet niet hoe mijn vader het kon doen.... en toch, ik verlang het nu ook. (*Machiavel verschijnt op den achtergrond.*)

REGENTES. Nader, Machiavel! Ik denk over den brief mijns broeders.

MACHIAVEL. Ik zou den inhoud kunnen raden.

REGENTES. Zooveel teedere oplettendheden voor mij en zoo veel zorgen voor zijne Staten. Hij prijst de standvastigheid, den moed en de trouw, waarmede ik tot hiertoe voor de regten van zijne Majesteit in deze landen heb gewaakt. Het doet hem leed, dat het onrustig volk zooveel te doen geeft. Hij is van mijne inzigten zoo volkomen overtuigd, over mijne handelwijze zoo uitermate tevreden, dat ik bijna zeggen zou, dat de brief voor eenen Koning te schoon geschreven is; althans voor eenen broeder zeker.

MACHIAVEL. Het is de eerste reize niet, dat hij u zijne hooge tevredenheid betuigt.

REGENTES. Maar wel de eerste maal, dat hij welsprekende, figuurlijke taal spreekt.

MACHIAVEL. Ik begrijp u niet regt.

Digitized by Google

Regentes. Gij zult het begrijpen. Hij meent, na dien schoonen aanhef, dat ik zonder manschappen, zonder leger, hier eene ellendige vertooning maak. Wij hebben niet wel gedaan, vervolgt hij, met op de klagten der inwoners onze soldaten uit de provinciën terug te roepen. Eene bezetting, meent hij, die de burgerij op de schouders zit, verbiedt, door hare zwaarte, groote sprongen te maken.

Machiavel. Het zou toch de gemoederen geweldig ophitsen.

Regentes. De Koning denkt evenwel, hoort gij? hij denkt, dat een wakker veldheer, zoo iemand, die geen tegenspraak duldt, zeer spoedig met volk, adel, burgers en boeren gereed zou komen en daarom zendt hij aan het hoofd van een magtig leger.... den Hertog van Alva.

Machiavel. Alva?

Regentes. Bevreemdt u dat?

Machiavel. "Hij zendt," zegt Gij! Vraagt hij niet of hij dien zenden zal?

Regentes. Een Koning vraagt niet, hij beveelt.

Machiavel. Gij ontvangt een ervaren krijgsbevelhebber in uwe dienst.

Regentes. In mijne dienst? Spreek ronduit, Machiavel.

Machiavel. Ik wilde u niet vooruitloopen.

Regentes. En ik mogt mij vergissen. Het doet mij leed, het valt mij hard. Ik wilde liever dat mijn broeder sprak, zooals hij dacht, in plaats van hoffelijke brieven te onderteekenen, die een staatssecretaris opstelt.

Machiavel. Begrijpt men dan niet?....

Regentes. Ik ken hen van binnen en van buiten. Ze wilden alles gaarne gezuiverd en schoon gemaakt hebben; en daar ze zelf niet durven of willen, zoo boezemt ieder vertrouwen in, die met een bezem in de hand aankomt. O, het is mij zoo klaar alsof ik den koning en zijn geheimen raad op dit tapijt afgebeeld zag. Daar ontbreekt geen trek aan. Er zijn goede menschen onder. De eerlijke Rodrich, die zoo bekwaam als gematigd is, niet te hoog vliegt ook niets loslaat, de stijve Alonzo, de ijverige Freneda, de onwrikbare Las Vargas en nog eenigen, die van zelve volgen, als de goede partij maar krach-

tig is. Daar zit ook de holoogige Toledo, met zijn koperen voorhoofd en diepen, vurigen blik; hij bromt tusschen de tanden van vrouwelijke goedheid, van ontijdige toegevendheid en dat vrouwen zich best door goed afgerigte paarden laten dragen, maar zelven meestal slechte pikeurs zijn, en meer dergelijke gezegden, die ik vroeger wel eens van die heeren staatkundigen heb aangehoord.

MACHIAVEL. Gij hebt levendige kleuren voor uw tafereel gekozen.

REGENTES. Erken het, Machiavel. In de gansche schilderij, die ik voor mij heb, is geene tint zoo geelbruin, zoo vaal zwart als Alva's gelaatskleur. Ieder is aanstonds in zijn oog een godslasteraar, een majesteitschender, want met dit kapittel van de wet kan men elk doen radbraken, vierendeelen en verbranden. Het goede dat ik hier gedaan heb, verdwijnt op den achtergrond, alsof het niet had bestaan, alleen, omdat het goed was. Hij meet alle misstappen van vroegeren tijd breed uit, herinnert zich het oproer, dat lang gestild is, en zoo wordt, voor de oogen des konings, het land vol muiterij, opstand en gewetenloosheid, zoodat, wanneer de eene of andere voorbijgaande ongemanierdheid van het ruwe volkje hier bij ons reeds lang vergeten is, mijn broeder zich voorstelt dat de menschen hier elkander opeten. Hij vat een doodelijken haat op tegen dit arme volk; ze schijnen hem toe als beesten en monsters, hij grijpt naar zwaard en fakkel, en meent dat men daarmede de menschen moet regeren.

MACHIAVEL. Gij wordt driftig; mij dunkt dat gij de zaak te hoog opneemt; blijft gij dan geene Regentes?

REGENTES. Dat kan ik blijven. Hij brengt eene Instructie mede. Ik ben in staatszaken oud genoeg geworden om te weten, hoe men iemand verdringt, zonder hem zijn ontslag te geven. Hij zal eerst eene Instructie overleggen, die onzeker of minder bepaald is, dan zal hij om zich heen grijpen, want hij bezit de magt; en als ik mij beklaag, zegt hij geheime bevelen te bezitten; als ik die wil zien, zal hij mij ontwijkend antwoorden; wan-

Digitized by Google

neer ik er op sta, zal hij mij een papier vertoonen, dat geheel iets anders inhoudt, en als ik er geen genoegen mede neem, toch hetzelfde doen alsof ik stil zweeg. Intusschen wordt dat, waarvoor ik vreesde, ten uitvoer gebragt en wat ik vurig verlangde geheel achterwege gelaten.

MACHIAVEL. Ik wenschte dat ik u met grond kon tegenspreken.

REGENTES. Alles, waarin ik met onbegrijpelijk geduld heb gesust, zal hij door harde ongevoeligheid en wreedheid weêr oprakelen. Ik zal met eigen oogen, hetgeen ik opgebouwd heb, zien nedervellen, en nog daarenboven zijne schuld er bij moeten dragen.

MACHIAVEL. Dat moet men nog afwachten, uwe Hoogheid.

REGENTES. Zooveel kracht heb ik nog in mij zelve, dat ik bedaard blijf. Laat hem komen; ik zal voor hem op de hoffelijkste wijze plaats maken, vóór dat hij mij verdringt.

MACHIAVEL. Waarom dezen gewigtigen stap zoo haastig gedaan?

REGENTES. Het kost mij meer dan gij denkt. Wie gewoon is te heerschen, wien het gegeven is, het lot van duizenden iederen dag in zijne hand te zien, die stijgt van den troon niet anders dan als in een graf. Maar, beter zoo, dan als eene schim of een geest onder de levenden te blijven en met ingebeeld aanzien eene plaats te behouden, die een ander reeds heeft geërfd, reeds bezit en geniet.

TWEEDE TOONEEL.

Woning van Clara.

CLARA *en hare* MOEDER.

De MOEDER. Ik heb nooit eene liefde gezien, als die van Brackenburg; ik dacht dat zoo iets alleen in de oude heldendichten gebeuren kon.

Digitized by Google

CLARA, *loopt op en neder door de kamer en zingt:*

Gelukkig alleen is de ziel, die bemint.

DE MOEDER. Hij vermoedt uwen omgang met Egmond, en ik geloof dat, als gij hem maar een weinig vriendelijk behandeldet, hij u ten huwelijk vroeg.

CLARA, *zingt:*

Vrolijk en treurig
Is 't leven voor mij,
Dan zit ik mijmrend
En dan zing ik blij,
Bergen van zorgen
Omringen mijn oog,
En dan rijst de zon weêr
Weldadig omhoog:
Gelukkig alleen
Is de ziel, die bemint.

DE MOEDER. Houd toch op met dat zingen.

CLARA. Och, neem het mij niet kwalijk; ik heb er zoo menigmaal zeker groot kind mede in slaap gewiegd.

DE MOEDER. Gij hebt niets in het hoofd, dan uwe liefde, en vergeet het een na het ander. Gij moet Brackenburg ontzien, zeg ik u, hij kan u nog eens gelukkig maken.

CLARA. Hij?

DE MOEDER. O ja! Er komt een tijd. Gij kinderen ziet niets vooruit en spot met onze ondervinding. De jeugd en de schoone liefde, alles heeft een eind en er komt eens een tijd, waarin men God dankt, dat men ergens een tehuiskomen heeft.

CLARA, *huivert*, *zwijgt een wijl en springt op*. Moeder, laat die tijd komen, de dood komt ook. Dat vooruit te bedenken is verschrikkelijk. En als hij komt? Wanneer wij moeten — dan zullen wij ons helpen, zoo goed wij kunnen. — Egmond! Zou ik u afstaan? (*weenend.*) Neen, neen! Het is onmogelijk, onmogelijk!!

EGMOND, *in een ruitersmantel*, *den hoed in de oogen gedrukt*. Clara!

CLARA, *geeft een gil*. Egmond! (*Zij vliegt op hem toe.*) Egmond! Goede, lieve Egmond! Komt gij, zijt gij daar? (*Zij omarmt hem.*)

Digitized by Google

EGMOND. Goeden avond, Moeder!

DE MOEDER. God groet u, edele Heer! Mijne dochter was ongerust, dat gij zoolang uitbleeft. Zij heeft weêr den geheelen dag van u gesproken en gezongen.

EGMOND. Kan ik heden avond bij u eten?

DE MOEDER. Te veel eer; als wij maar iets hadden.

CLARA. Wees gerust, moeder! Ik heb al gezorgd dat er wat is, verklap mij maar niet, moeder!

DE MOEDER. Inderdaad, het is sober.

CLARA. Wacht maar! En dan denk ik, als hij bij mij is, heb ik geen honger en ook hij zal geen grooten eetlust hebben, als ik bij hem ben.

EGMOND. Gelooft gij dat?

CLARA, *stampt met den voet en keert zich onwillig om.*

EGMOND. Wat deert u?

CLARA. Hoe zijt gij heden zoo koel? Gij hebt mij nog geen kus gegeven! Waarom houdt gij de armen in den mantel gewikkeld, als een gebakerd kind? Het past geen soldaat of minnaar de armen bedekt te hebben.

EGMOND. Somtijds, mijne lieve, somtijds! Als de soldaat op den loer staat om den vijand iets af te nemen, dan zet hij zich in postuur, kruist de armen en brengt zijn plan tot rijpheid. En een minnaar....

DE MOEDER. Wilt gij niet zitten? Neem een stoel; ik moet naar de keuken. Clara denkt nergens aan, als gij hier zijt. Ge moet het voor lief nemen!

EGMOND. Uw goede wil is de beste spijs.

CLARA. En wat is dan mijne liefde?

EGMOND. Alles wat gij wilt!

CLARA. Maak eens eene vergelijking, als gij durft!

EGMOND. Welaan dan! (*Hij werpt den mantel ter zijde en staat in eene prachtige kleeding voor haar.*)

CLARA. O Hemel!

EGMOND. Nu zijn mijne armen vrij! (*Hij omvat haar.*)

CLARA. Laat af, gij bederft uw goed. (*Zij treedt terug.*) Hoe prachtig! Ik durf u niet aanroeren.

EGMOND. Zijt gij nu tevreden? Ik beloofde u eens, in het spaansch gekleed, te komen.

CLARA. Ik vroeg er u later niet meer om; ik dacht,

Digitized by Google

dat gij er geen lust toe hadt. O! en dat Gulden-Vlies!

EGMOND. Nu ziet gij het dan.

CLARA. Heeft de Keizer u dat omgehangen?

EGMOND. Ja, mijn kind! En de keten en de teekens geven hem, die het draagt, de edelste vrijheden. Ik erken op aarde geen' regter over mijne handelingen, dan den Grootmeester der Orde, met het verzameld kapittel der Ridders.

CLARA. O! Gij moogt de geheele wereld over u laten rigten. Het fluweel is te heerlijk en die passementen, dat borduursel!.... men weet niet waar men beginnen zal.... En dan het Gulden-Vlies; gij verhaaldet mij de geschiedenis en zeidet dat het een zinnebeeld was van het grootste en kostbaarste wat men verwerven kan. Het is keurig. Ik kan het alleen bij uwe liefde vergelijken. Ik draag u evenzoo op het hart en daarna....

EGMOND. Wat wilt gij zeggen?

CLARA. Daarna valt de vergelijking weg.

EGMOND. Hoe zoo?

CLARA. Ik heb het niet door heldenmoed verworven, niet met moeite verdiend.

EGMOND. In de liefde gaat het anders; gij verdient die, juist omdat gij er u niet om hebt vermoeid, en die menschen winnen ze ook meest, die er niet naar jagen.

CLARA. Past gij dit op uzelven toe? hoe durft gij zulk eene trotsche opmerking maken — gij die bij het volk zoo bemind zijt?

EGMOND. Had ik slechts iets voor u gedaan, kon ik iets voor u doen! Het is gewis uwe keus en anders niet, zoo ik door u bemind word.

CLARA. Gij waart voorzeker heden bij de Regentes?

EGMOND. Ja, ik was bij haar.

CLARA. Staat gij op goeden voet met haar?

EGMOND. Zoo tamelijk! Wij zijn over en weêr vriendelijk en gedienstig. Ieder heeft zijne eigene inzigten; maar dat doet niets ter zake. Zij is eene voortreffelijke vrouw; zij kent hare menschen en ziet diep genoeg, zonder argwanend te zijn. Ik geef haar veel moeite, omdat

Digitized by Google

ze onder mijne handelingen altijd geheimen zoekt en ik heb er geene.

Clara. Waarheid niet?

Egmond. Nu ja, met eene kleine uitzondering. Iedere wijn zet door den tijd in het vat wijnsteen af. Oranje is evenwel beter voedsel voor haar en een raadsel, dat haar telkens op nieuw wordt opgegeven. Hij heeft het voorkomen alsof hij altijd iets geheims aan de hand heeft, en nu tuurt zij gestadig op zijn voorhoofd, om zijne gedachten te raden, of op zijne schreden, waarheen hij die wel rigten mag....

Clara. Is zij ter goeder trouw, is zij opregt?

Egmond. Niet meer of minder dan ieder ander, die zijne oogmerken bereiken wil.

Clara. Ik zou in die wereld niet te huis wezen. Zij heeft echter een mannelijken geest; zij is eene geheel andere vrouw dan wij, die aan het spinnewiel of in de keuken zitten. Zij is groot, moedig en verstandig.

Egmond. Ja, als het niet te wild toegaat; ditmaal is zij toch eenigzins anders dan gij denkt.

Clara. Hoe zoo?

Egmond. Zij heeft daarenboven eenige haartjes op hare bovenlip en dikwijls aanvallen van podagra. Eene regte Amazone!

Clara. Eene vrouw vol majesteit! Ik zou bevreesd zijn, om voor haar te verschijnen.

Egmond. Gij zijt toch anders niet bang, maar het zou ook meer uit bedeesdheid dan uit vrees zijn. (*Hij kust haar op de oogen*).

Clara. Laat ik zwijgen. Laat ik mij aan u vasthouden. Laat ik u in de oogen zien en daarin alles vinden: troost, hoop, vreugde en verdriet. (*Zij omarmt hem en ziet hem aan.*) Zeg mij, ik begrijp het niet, zijt gij Egmond, Graaf Egmond, de groote Egmond, die zooveel opzien baart, die door alle provinciën wordt aangebeden?

Egmond. Neen, Clara, die ben ik niet!

Clara. Hoe dan?

Egmond. Ziet gij Clara — laat mij gaan zitten. (*Hij zet zich neder, zij knielt op een voetbankje, legt hare handen*

Digitized by Google

op zijn schoot en ziet hem aan.) Die Egmond is een verdrietelijke, stijve, koude Egmond, die naar gelang der personen, die hem naderen, dan dit, dan dat gezigt moet aannemen; die geplaagd, miskend, verstrikt wordt, als hem de lieden voor los en vrolijk houden; bemind door een volk, dat niet weet wat het wil; vereerd en op de handen gedragen door eene menigte, waarmede niets is aan te vangen; omgeven door vrienden, aan wie hij zich niet durft vertrouwen; bespied door menschen, die hem op allerhande wijzen zonder ophouden vervolgen, arbeidende en zich afmattende, dikwijls zonder doel, meestal zonder eenige belooning. O, laat ik zwijgen, hoe het met hem gesteld, hoe hij te moede is! Maar deze hier, Clara, deze is rustig, kalm en gelukkig; geliefd en gekend door het edelste hart, dat ook hij door en door kent en met het volste vertrouwen, met de teederste liefde aan het zijne drukt. (*Hij omarmt haar.*) Dat is *uw* Egmond!

CLARA. O, mogt ik zóó sterven! Na deze, is er geen andere vreugde voor mij in de wereld!

Digitized by Google

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

In de straat.

JETTER *en een* TIMMERMAN.

JETTER. He, pst! Buurman, een woordje!

TIMMERMAN. Ga uw' weg en houd u stil.

JETTER. Maar een enkel woord: Is er wat nieuws?

TIMMERMAN. Niets, dan dat ons op hals en keel verboden is om zamen te spreken.

JETTER. Hoezoo?

TIMMERMAN. Kom wat nader tegen den muur, pas op! De Hertog van Alva heeft terstond na zijne aankomst een bevel laten bekend maken, waarbij twee of drie personen, op straat zamen sprekende, zonder onderzoek aan hoogverraad schuldig verklaard worden.

JETTER. O wee!

TIMMERMAN. Op levenslange gevangenisstraf is het verboden over staatszaken te spreken.

JETTER. Weg is onze vrijheid!

TIMMERMAN. En op straffe des doods mag niemand de handelingen der Regering beoordeelen.

JETTER. Dat kost ons mogelijk onze hoofden.

TIMMERMAN. En met groote beloften worden vaders, moeders, kinderen, vrienden, verwanten en dienstboden aangezocht, om alles, wat in het binnenste der woningen voorvalt, aan eene afzonderlijk benoemde regtbank bekend te maken.

JETTER. Laten we maar naar huis gaan.

TIMMERMAN. Aan de gehoorzamen is toegezegd, dat

Digitized by Google

zij noch aan den lijve noch aan hun eigendom eenige schade zullen hebben.

JETTER. Hoe genadig! Ik was terstond al bevreesd, toen de Hertog in de stad kwam. Sedert is het mij alsof de hemel met een floers is bedekt dat zoo laag hangt, dat men bukken moet, wil men zich niet stooten.

TIMMERMAN. En hoe bevallen u zijne soldaten? — Bewaar me, dat is eene andere soort van kreeften dan wij hier gewoon zijn.

JETTER. O foei! Het hart krimpt een mensch ineen, als men zulk een hoop langs de grachten ziet marcheren. Stijf en regtop, als kaarsen, met het gezigt onbewegelijk vooruit. Hoeveel er ook zijn, men hoort maar één stap. En als ze op schildwacht staan en gij gaat er een voorbij, dan is het alsof zijn oog u door het ligchaam heen wil boren; zijn uitzigt is zoo barsch en zoo stijf, dat gij in iederen hoek van de straat een' afstraffer of een beul denkt te zien. — Zij bevallen mij niets. — Onze militie was een vrolijk volk; ze stonden wel wat ongelijk en wijdbeens, de hoed op één oor, maar ze stonden toch; ze leefden en lieten leven: deze kerels zijn machines, waarin duivels zitten.

TIMMERMAN. Als er zoo een schreeuwt: halt! en aanslaat, meent gij dat men zou durven blijven staan?

JETTER. Ik was dood van den schrik.

TIMMERMAN. Laat ons naar huis gaan.

JETTER. Het ziet er slecht uit, adieu! (SOEST *komt hun te gemoet.*)

SOEST. Vrienden, vrienden! Hoort eens!

TIMMERMAN. Houd u stil, laat ons gaan!

SOEST. Weet gij het al?

JETTER. Wij weten helaas reeds te veel!

SOEST. De Regentes is vertrokken.

JETTER. God zij ons genadig!

TIMMERMAN. Zij was de eenige die den boel nog bij elkaâr hield.

SOEST. Zoo op een oogenblik en in alle stilte. Zij kon met den Hertog niet harmoniëeren. Zij heeft aan den adel doen weten, dat zij terug zou komen, maar niemand gelooft er aan.

Digitized by Google

TIMMERMAN. God vergeve den adel, dat hij ons dezen nieuwen geessel op den hals heeft gehaald. Zij hadden het kunnen afwenden. Onze privilegiën zijn verloren.

JETTER. Om Gods wil, praat niet van privilegiën. Ik ruik reeds, dunkt mij, eene schavottering. De zon breekt niet door; de mist stinkt.

SOEST. Oranje is ook al verdwenen.

TIMMERMAN. Dus zijn wij dan geheel en al verlaten?

SOEST. Graaf Egmond is er nog.

JETTER. Goddank! Dat alle heiligen hem sterken, dat hij zijn pligt doe! Hij alleen kan nog wat uitrigten! (VANSEN *treedt op.*)

VANSEN. Eindelijk vind ik een paar, dat zich nog niet heeft laten overbluffen!

JETTER. Doe ons het pleizier en ga stilletjes heen!

VANSEN. Gij zijt regt vriendelijk!

TIMMERMAN. Het is geen tijd om komplimenten te maken. Jeukt u de rug al weder? Zijt gij reeds glad genezen?

VANSEN. Die vraagt een soldaat naar zijne wonden! Wanneer ik mij aan klappen had gestoord, ware er van zijn leven dagen niets van mij gegroeid.

JETTER. Het kan ernstiger worden.

VANSEN. Gij gevoelt bij het opkomen van het onweder, naar het schijnt, eene zekere loomheid in uwe leden.

TIMMERMAN. Uwe leden zullen spoedig anders worden geteisterd, indien gij u niet stil houdt.

VANSEN. Armzalige muizen, die terstond moedeloos worden, als de huisheer eene nieuwe kat aanschaft. 't Is slechts een weinig anders; maar wij vervolgen ons handwerk als te voren, zijt daar zeker van.

TIMMERMAN. Gij zijt een brutale deugniet.

VANSEN. Het mogt wat! Laat den Hertog maar begaan. Hij ziet er uit, die oude kater, alsof hij in plaats van muizen een aantal duivels had ingeslikt, die hij niet verteren kan. Laat hem zijn gang maar gaan: hij moet ook eten, drinken en slapen, zoowel als andere menschen. Ik ben niet bang, zoo wij slechts weten te wachten. In

Digitized by Google

den beginne gaat alles gaauw in zijn werk; maar naderhand zal ook hij het er voor houden, dat het in de provisie-kamer, midden tusschen de zijden spek, beter leven en nachtverblijf is, dan op zolder eenige arme muizen te beloeren. Laat maar loopen, ik ken dat stadhoudersvolkje.

TIMMERMAN. Hoe zoo een mensch kan doorslaan! Zoo ik van mijn leven iets van dien aard gezegd had, zou ik geene sekonde rust hebben.

VANSEN. Wees maar bedaard! Onze Lieve Heer in den hemel merkt niets van ulieden, kleine wurmen, laat staan de Regent.

JETTER. Lasteraar!

VANSEN. Ik ken er wel, wien het beter ware, dat zij, in plaats van hun heldenmoed, eene kleêrmakersziel in het lijf hadden.

TIMMERMAN. Wat wilt gij daarmeê zeggen?

VANSEN. Wel, den Graaf bedoel ik.

JETTER. Egmond? Wat heeft hij te vreezen?

VANSEN. Ik ben een arme duivel en kan een half jaar leven van hetgeen hij op één' avond verteert. En toch zou hij mij zijn inkomen van een geheel jaar geven, wanneer hij slechts voor een kwartier uurs mijn hoofd had.

JETTER. Gij verbeeldt u heel wat. Egmond heeft meer verstand in de puntjes van zijn haar, dan gij in uw gansche brein.

VANSEN. Wel mogelijk, maar hij is niet zoo slim. Zulke heeren bedriegen zich het spoedigst. Hij moest niet zoo veel vertrouwen op zich zelven.

JETTER. Wat kakelt gij! Zulk een heer?

VANSEN. Juist omdat hij geen kleêrmaker is.

JETTER. Ongelikte beer, zwijg!

VANSEN. Ik wilde dat hij maar voor één uur uwlieder heldenmoed in het lijf had, dat die hem joeg en onrustig maakte en hem zoolang plaagde totdat hij ook de stad verliet.

JETTER. Gij spreekt als een dwaas; hij is hier zoo zeker als een ster aan den hemel!

VANSEN. Hebt gij er dan nooit eene zien verschieten? Weg was zij.

Digitized by Google

TIMMERMAN. Maar wie zou Egmond iets doen?

VANSEN. Wie? Zult gij het beletten? Kunt gij een oproer te weeg brengen? Wanneer zij hem gevangen nemen, wilt gij dan uw corpus voor hem wagen? zoo niet, dan blijft het zoo als ik zeg, en God beware hem!

JETTER. Ik schrik voor uwe onbeschaamdheid. Zou zulk een regtvaardig mensch iets te vreezen hebben?

VANSEN. Een schelm trekt overal voordeel van. Zit hij op den armen zondaarstoel, dan houdt hij den regter voor den gek. Zit hij op den regterstoel, dan maakt hij den armen zondaar tot een misdadige. — Ik heb zulk een protocol eens overgeschreven, waarbij de Commissaris lof en geld van het Hof ontving, omdat hij een eerlijken drommel, die men uit de voeten wilde hebben, net zoo lang verhoord had, tot hij een schurk geworden was.

TIMMERMAN. Gij vertelt ons weêr onzin; wat willen ze van iemand toch maken, als hij onschuldig is?

VANSEN. O domooren! Als er niets uit te verhooren is, dan verhoort men er wat in. Eerlijkheid maakt dikwijls onbezonnen en soms hooghartig. Eerst ondervraagt men zacht weg en de gevangene is fier op zijne onschuld, zoo als het heet, en vertelt allerlei dingen, die een verstandig man voor zich zou houden. Dan maakt de Inquisitie uit de antwoorden wederom vragen en let maar op tot er een woordje komt, dat als wederspraak kan worden opgeteekend; dan spant zij haar strik, en zoo de goede sukkel zich laat verschalken, om hier iets te veel, daar iets te weinig te zeggen of om, door God weet welken gril, het een of ander te verzwijgen, vooral zoo hij zich ten slotte bang laat maken, dan zijn de heeren regters op den goeden weg. Ik verzeker u dat geen bedelwijf zóó bedaard de lompen uit het vuilnis zoekt, als zulk een schelmenfabrikant uit kleine, verdraaide, verschovene, bekende of ontkende berigten of gezegden, al naar omstandigheden, een strooijen vogelverschrikker te zamen brengt, om voor het minst zijn persoon *in effigie* te kunnen ophangen. En de arme drommel mag God wel danken dat hij zich nog kan *zien* ophangen.

JETTER. Hij heeft eene gladde tong.

Digitized by Google

TIMMERMAN. Van de vliegen mag dat alles waar zijn; de wespen steken den draak met zulk spinnenkoppenwerk.

VANSEN. De spinnenkoppen kunnen er naar zijn. Kijk, de Hertog gelijkt sprekend op zulk eene monster-spin, niet eene met een dikken buik, die zijn minder slim, maar zoo'n langbeenige, smallijvige, die nooit genoeg heeft al vreet zij nog zooveel, en heele dunne, maar des te sterkere draden spint.

JETTER. Egmond is Ridder van het Gulden-Vlies; wie zou aan hem de handen slaan? Hij kan alleen door zijns gelijken worden gerigt en door de geheele orde gezamenlijk. Uw losse mond, uw boos geweten vervoeren u tot zulk gezwets.

VANSEN. Wensch ik hem dan kwaad toe? Het is mij alles wel. Hij is een voortreffelijk Heer. Twee van mijne beste vrienden, die anders lang waren opgehangen, heeft hij met een pak slagen weggejaagd. — Nu, gaat toch heen! gaat! Ik raad het u uit bestwil; daar komt weêr eene wachtronde aan, en ze zien er niet uit, alsof ze met ons broederschap willen drinken. — Ik zal ze afwachten en eens stil toezien. — Ik heb een paar nichten en een neef, die kastelein is; als ze die gezien hebben en niet mak worden, dan zijn zij uitgehongerde wolven.

TWEEDE TOONEEL.

HET CULEMBORGSCHE PALEIS.

De woning van den Hertog van Alva.

SILVA *en* GOMEZ *komen elkander te gemoet.*

SILVA. Hebt gij de bevelen des Hertogs uitgevoerd?

GOMEZ. Naauwkeurig. Al de dagronden zijn besteld en moeten elkander op bestemde tijden en plaatsen ontmoeten. Ze gaan intusschen als gewoonlijk door de stad om goede orde te houden. Zij weten niets van elkander; ieder gelooft, dat het bevel hem alleen betreft, en in een oogenblik kan alzoo het cordon worden getrokken en alle

Digitized by Google

toegangen tot het paleis bezet zijn. — Kent gij de oorzaak dezer bevelen?

SILVA. Ik ben gewoon blindelings te gehoorzamen. En wien gehoorzaamt men ligter dan den Hertog, daar spoedig de uitslag bewijst, dat zijn bevel goed berekend was.

GOMEZ. Goed, goed! Het is mij ook geen wonder dat gij even kort en ingetrokken zijt, als hij, met wien gij dagelijks omgaat. — Mij komt het vreemd voor, daar ik aan de ligte Italiaansche dienst gewoon ben; wat trouw en gehoorzaamheid aangaat, ben ik de oude; maar ik heb mij het babbelen en redeneren eenmaal aangewend. Gij zwijgt altijd en toch bevalt het u niet. De Hertog schijnt mij een koperen toren zonder poorten, waarvan de bezetting vleugelen heeft. Onlangs hoorde ik hem over tafel van een vriendelijk, vrolijk man zeggen: Hij is gelijk aan eene gemeene kroeg met een uithangbord om bedelaars, lediggangers en dieven te lokken.

SILVA. En heeft hij ons zelfs niet zwijgend herwaarts geleid?

GOMEZ. Daar valt niets tegen te zeggen. Wie getuige was van zijn beleid, toen hij het leger uit Italië hier heen bragt, die kan er over oordeelen, hoe hij door vriend en vijand, door Franschen, koninklijken en ketters, door de Zwitsers en de verbondene magten heensloop, de strengste krijgstucht in acht nam en een togt, dien men zoo hoogstgevaarlijk achtte, gemakkelijk en zonder stoornis wist te leiden. Wij hebben zoo iets gezien en wat geleerd.

SILVA. En ook hier. Is het niet alles rustig en stil, alsof er geen opstand bestaan had?

GOMEZ. Och ja! het was reeds gestild, toen wij hier aankwamen.

SILVA. In de provinciën is het veel rustiger geworden en als er zich nog een enkele beweegt, dan is het om te vlugten. Maar ook deze zal hij den weg spoedig afsluiten, denk ik.

GOMEZ. Hij zal nu eerst regt de gunst des Konings winnen.

SILVA. En ons blijft niets noodiger te doen dan de zijne

Digitized by Google

te behouden. Als de Koning herwaarts komt, wordt de Hertog en ieder over wien hij voldaan is, ruimschoots beloond.

Gomez. Gelooft gij dan dat de Koning zal komen?

Silva. Er worden zoo vele aanstalten gemaakt, dat het hoogst waarschijnlijk is.

Gomez. Ik geloof het nooit.

Silva. Spreek er dan maar niet over, want als het 's Konings plan niet is om te komen, zoo is het toch zeker, dat men het moet gelooven.

Ferdinand, *Alva's natuurlijke zoon.*

Is mijn vader nog niet hier?

Silva. Wij verwachten hem.

Ferdinand. De Vorsten zullen spoedig hier zijn.

Gomez. Komen zij heden?

Ferdinand. Oranje en Egmond.

Gomez, *zacht tegen Silva.* Ik vermoed zoo iets.

Silva. Houd het dan voor u.

de Hertog van alva.

(*Zoo als hij binnen komt, gaan zij ter zijde.*)

Alva. Gomez!

Gomez. Heer!

Alva. Hebt gij de wachten besteld en verdeeld?

Gomez. Op het naauwkeurigst. De dagelijksche ronden...

Alva. Genoeg. Wacht in de galerij. Silva zal u het oogenblik aangeven, waarop gij ze zaam moet trekken en de toegangen tot het paleis bezetten. Het overige weet gij.

Gomez. Ja, mijn heer! (*Hij vertrekt.*)

Alva. Silva!

Silva. Hier ben ik.

Alva. Alles, wat ik sinds jaren in u hooggeschat heb, moed, overleg en stipte uitvoering, dat hoop ik dat gij heden zult toonen.

Silva. Ik dank u, daar gij mij in de gelegenheid stelt, te bewijzen, dat ik steeds de oude blijf.

Alva. Zoodra de Vorsten binnen komen, ijlt gij heen om Egmonds Secretaris gevangen te nemen. Gij hebt voorts alle voorzorgen genomen, om de overige aangeduide personen te vatten?

Digitized by Google

SILVA. Vertrouw op ons. Hun lot zal als eene goed berekende zonsverduistering op het bepaalde oogenblik hen schrikkelijk treffen.

ALVA. Hebt gij ze van nabij doen bespieden?

SILVA. Allen; Egmond bovenal. Hij is de eenige, die sedert gij hier zijt, zijne levenswijs niet heeft veranderd. Den geheelen dag van het eene paard op het andere, altijd gasten verzoekende, is hij vrolijk en onderhoudend aan tafel; hij dobbelt, schiet en sluipt des nachts naar zijne beminde. De anderen hebben daarentegen eene soort van pauze in hunne levenswijze gebragt. Ze blijven te huis; voor hunne woningen is het alsof er een zieke binnen was.

ALVA. Daarom haastig, eer ze tegen onze bedoeling beter worden.

SILVA. Dat zet ik hun. Op uw bevel bewijzen wij ze alle mogelijke uitwendige eer. Dat kwetst hen; uit staatkunde betuigen zij ons daarvoor ijverig dank en begrijpen dat het raadzaam is te ontvlugten; geen waagt er eene schrede, zij talmen, zij kunnen zich niet vereenigen en om iets stout op zichzelven te doen, daarvan houdt hen het *esprit de corps* terug. Ze zouden gaarne alle vermoeden van zich afweren en maken zich hoe langer hoe meer verdacht. Reeds zie ik met vreugde uw geheelen aanslag ten uitvoer gelegd.

ALVA. Ik verheug mij alleen over hetgeen gedaan is en ook daarover niet te ligt, want er blijft nog zooveel te overleggen en te zorgen over. Het geluk is eigenzinnig; dikwerf kroont het gewone, nietswaardige dingen, en maakt goed beraamde daden door een alledaagsche uitkomst te schande. Vertoef hier, tot de Vorsten komen; geef dan aan Gomez last de straten te bezetten en vlieg om Egmonds Secretaris en de overigen, die u opgegeven zijn, gevangen te nemen. Is dat verrigt, kom dan herwaarts en zeg het mijn' zoon, opdat die mij daarvan in den Raad het berigt mededeele.

SILVA. Ik hoop in staat te zijn u heden avond onder de oogen te zien (*Alva gaat naar zijn zoon, die tot dusver in de galerij heeft vertoefd.*)

SILVA, *bij zich zelf.* Ik kan het niet ontveinzen, mijne hoop

Digitized by Google

begint te weifelen; ik vrees, dat het niet zal uitkomen, zoo als hij verwacht. Ik zie geesten voor mij, die peinzend en stil, het lot van Vorsten en van vele duizenden op zwarte schalen afwegen. Langzaam gaat de evenaar op en neêr; de regters schijnen nadenkend te staren; ten laatste zinkt eene der schalen bezwaard door de grilligheid van het noodlot — alles is beslist. (*Hij vertrekt.*)

ALVA, *met Ferdinand naar voren tredende.* Hoe hebt gij de stad gevonden?

FERDINAND. Alles heeft zich overgegeven. Tot tijdverdrijf reed ik de straten door; uwe welafgedeelde wachten hielden de vrees zoodanig levendig, dat men naauwelijks waagde te fluisteren. De stad ziet er uit als een veld, waarover eene donderbui zich zamenpakt, terwijl het in de verte weerlicht; men ontdekt geen vogel, geen dier, of het moest zijn, dat het ter sluik naar zijn wijkplaats vloog.

ALVA. Is u niets meer ontmoet?

FERDINAND. Egmond reed met eenige vrienden over de markt; wij groetten elkander; hij had een wild paard, dat ik bewonderde. "Wij mogen ons wel haasten om paarden te dresseren, riep hij, weldra zullen we ze noodig hebben! Heden zie ik u weder, ik kom u bezoeken."

ALVA. Hij zal u inderdaad wederzien.

FERDINAND. Hij bevalt mij uit al de Ridders, die ik hier ontmoet, het best; ik geloof dat wij spoedig vrienden zullen zijn.

ALVA. Gij zijt nog altijd te haastig en voorbarig, te weinig behoedzaam; altijd vind ik in u die loszinnigheid uwer moeder, waardoor zij zich met lijf en ziel in mijne armen wierp. Reeds tot menige gevaarlijke verbindtenis heeft de schijn u verleid.

FERDINAND. Beveel, en ik zal mij beteren.

ALVA. Ik vergeef uw jeugdig bloed deze losheid, die achtelooze vrolijkheid; vergeet echter niet tot wat doel ik hier gezonden ben en welk aandeel ik u daarin toedenk.

FERDINAND. Ik ben steeds tot uwe dienst bereid; ontzie mij niet, als gij het noodig oordeelt.

ALVA, *na een pauze.* Mijn zoon!

Digitized by Google

FERDINAND. Vader!

ALVA. De Vorsten komen zoo op het oogenblik: Oranje en Egmond. Het is geenszins mistrouwen dat ik u nu eerst ontdek, wat er gebeuren zal. Zij zullen niet weder van hier gaan.

FERDINAND. Wat bedoelt gij?

ALVA. Er is besloten hen gevangen te nemen. — Gij ontzet! Hoor hetgeen gij te doen hebt: Gij zult de beweegredenen weten, als het geschied is. Het is nu geen tijd om uit te leggen. Met u alleen wilde ik het voornaamste, het geheimste bespreken; een sterke band houdt ons zamen, gij zijt mij lief en waard, op u alleen kan ik bouwen. Ik moet u niet slechts de gewoonte inprenten om te gehoorzamen, maar ook de takt om te bevelen wilde ik u eigen maken. Ik wenschte u op die wijze eene aanzienlijke erfenis na te laten, namelijk dat gij een bruikbaar dienaar voor den Koning wordt, opdat ge u zonder schaamte onder uwe broederen kunt vertoonen.

FERDINAND. Wat ben ik niet voor deze liefde schuldig, die gij mij alleen bewijst, terwijl een geheel rijk voor u siddert!

ALVA. Welaan, verneem, wat er te doen is. Zoodra de Vorsten binnen treden, wordt elke toegang tot het paleis afgesloten. Gomez heeft daartoe den last. Silva zal intusschen Egmonds geheimschrijver met eenige andere verdachte personen in hechtenis nemen. Gij houdt het opzigt over de wacht aan de deuren en het voorhof van het paleis. Voor alles moet gij het vertrek hiernaast door vertrouwde lieden doen bewaken, dan wacht gij in de galerij op de terugkomst van Silva en brengt daarop een onbeduidend stuk papier binnen, ten teeken dat de uitslag is volvoerd. Blijf dan in de voorzaal tot Oranje vertrekt en volg hem; Egmond zal ik bij mij ophouden, alsof ik hem nog iets te zeggen had. Op de galerij gekomen, moet gij Oranje's degen afeischen, de wacht roepen en dien gevaarlijksten van allen in hechtenis doen nemen; ik zelf zal mij hier van Egmond verzekeren.

FERDINAND. Ik gehoorzaam u, vader! Maar, voor het eerst in mijn leven, met een beklemd gemoed.

Digitized by Google

Alva. Ik vergeef u dat: Het is de eerste groote dag dien gij beleeft! (*Silva komt binnen.*)

Silva. Een bode uit Antwerpen; hier is een brief van Oranje. Hij komt niet!

Alva. Zegt de bode dat?

Silva. Neen, mijn hart zegt het mij.

Alva. Uit u spreekt dan mijn booze genius. (*Nadat hij den brief gelezen heeft, wenkt hij Silva en Ferdinand, die in de galerij terug treden; hij blijft op den voorgrond staan en vervolgt:*) Hij komt niet! Tot op het laatste oogenblik stelt hij het uit, om zich te verklaren. Hij waagt het, *niet* te verschijnen! Zoo is dan ditmaal tegen mijne verwachting de dappere slim genoeg om niet dapper te zijn. Het uur schrijdt voorwaarts; nog een rukje van den wijzer en er is een groot werk verrigt of mislukt, want het te herhalen of te bedekken is onmogelijk. Lang had ik alles rijpelijk overwogen en ook dit geval mij voorgesteld en bepaald wat dan te doen; en nu, daar het tijd is, komt het vóór en tegen op nieuw met kracht in mijne ziel op. Is het raadzaam de anderen gevangen te nemen, terwijl hij mij ontsnapt? Zal ik het uitstellen en Egmond met de zijnen en zoo vele anderen, die nu nog in mijne handen zijn, laten ontkomen? Zoo bedwingt het lot dan ook u, u den onbedwongene! — Hoe lang was alles overdacht, hoe fijn ontworpen, hoe groot, hoe schoon was het plan! Hoe nabij was de hoop aan haar doel — en nu, in het oogenblik der beslissing, ziet gij u tusschen twee kwaden geklemd; wat gij doen zult is nog een raadsel, uzelven onbewust, een treffen of een mislukken. (*Hij hoort gedruisch en treedt aan het venster.*) Hij is het! Egmond! Draagt uw paard u zoo vrolijk hier henen, zonder den reuk des bloeds te speuren, noch te schrikken voor den geest met het blanke zwaard, die u aan den ingang zal ontvangen? — Stijg af! Zoo treedt ge met eenen voet in het graf — en nu met beide. Ja! Strijk de manen van uw ros en klop het dier voor het laatst op den hals! — En mij, mij blijft geene keuze over. In de verblinding, waarin Egmond thans nadert, kan en zal hij ten tweedemale zich niet blootgeven. — Hoort! (*Ferdi-*

Digitized by Google

nand en Silva treden haastig toe.) — Gijlieden doet, wat ik u bevolen heb; mijn wil is onveranderlijk. Hoe het ook loopt, ik houd Egmond op, totdat gij, Ferdinand, mij narigt van Silva gebragt hebt. Blijf alsdan in de nabijheid. Ook u rooft het Lot de groote verdienste, den geduchtsten vijand des Konings eigenhandig te hebben gevangen genomen. (*Tot Silva.*) Haast u! (*Tot Ferdinand.*) Ga hem te gemoet! (*Alva blijft eenige oogenblikken alleen en treedt heen en weder. — Egmond verschijnt.*)

EGMOND. Ik kom, om de bevelen des Konings te vernemen en te hooren welke dienst hij van onze trouw verlangt, die hem voor altijd blijft toegewijd.

ALVA. Vóór alle dingen wenscht hij uwen raad te hooren!

EGMOND. Over welke zaak? Komt Oranje ook? Ik vermoedde dat hij reeds hier was.

ALVA. Het doet mij leed, dat hij juist nu, in gewigtige oogenblikken, afwezig blijft. De Koning wenscht uwen raad, uwe meening, op welke wijze deze Staten te bevredigen zijn. Ja, hij hoopt, dat gij krachtdadig zult medewerken, om de oproeren te stillen en de orde en rust in de provinciën volkomen en duurzaam te vestigen.

EGMOND. Gij zult, beter dan ik, kunnen weten, dat alles genoegzaam bedaard is, ja, volkomen rustig zijn zou, indien de verschijning der nieuwe soldaten niet aller gemoederen wederom met vrees en zorg vervulde.

ALVA. Gij schijnt te willen zeggen, dat het raadzaam geweest ware, wanneer de Koning mij niet had opgedragen uw oordeel te vragen.

EGMOND. Vergeef mij! Of de Koning het leger had moeten zenden, dan of niet veeleer de magt van zijne tegenwoordigheid meer zoude uitgewerkt hebben, dat is iets, wat ik niet waag te beoordeelen. Het leger is er, Hij is er niet. Wij zouden evenwel zeer ondankbaar en ongevoelig zijn, wanneer wij ons niet herinnerden, wat wij aan de Regentes te danken hebben. Wij erkennen het, zij bragt, door haar verstandig en kloek beleid, de oproerlingen met geweld en waardigheid, met overreding en list, tot kalmte; zij bragt, tot verbazing der geheele wereld, een oproerig volk in weinige maanden tot zijn pligt terug.

Digitized by Google

ALVA. Ik ontken het niet. De opstand is gestild en ieder schijnt binnen de grenzen der gehoorzaamheid teruggekeerd. Maar, hangt het niet van ieders willekeur af, die weder te verlaten? Wie zal het volk verhinderen om los te breken? Waar is de magt, die het terug houdt? Wie blijft ons borg, dat men zich verder trouw en onderdanig zal gedragen? De goede wil, ziedaar het eenig onderpand, dat wij hebben.

EGMOND. De goede wil van een volk is het zekerste, het edelste onderpand. Zeg mij, wanneer kan een Koning zich veiliger achten, dan indien één voor allen leeft en allen voor één leven? Veiliger tegen de vijanden van buiten?

ALVA. Gij zult mij toch niet wijs maken, dat het tegenwoordig hier alzoo gesteld is?

EGMOND. Laat de Koning eene algemeene amnestie bekend maken, zulks zal de gemoederen tot kalmte brengen, en spoedig zal men bemerken, hoe liefde en gehechtheid door dat vertrouwen wederkeeren.

ALVA. Dan zou ieder, die de majesteit des Konings en de heiligheid van de godsdienst heeft beleedigd, vrij en ongemoeid voortleven en alzoo tot een ergerlijk voorbeeld strekken, dat ongehoorde misdaden geheel straffeloos bleven.

EGMOND. En is het niet beter waanzin en dronkenschap te vergeven, dan die gruwzaam te straffen, vooral indien er gegronde hoop is, dat het kwaad niet zal terugkeeren? Zouden de Koningen daarom minder veilig zijn? Worden zij niet door tijdgenoot en nakomeling geprezen, die eene beleediging, hunne waardigheid aangedaan, vergeven, vergeten of verachten kunnen? Worden zij niet juist daarom bij het Hoogste Wezen vergeleken, dat veel te verheven, te groot is, om zich aan elke lastering te storen?

ALVA. En juist daarom moet de Koning voor de waardigheid van God en godsdienst, gelijk wij voor de waardigheid van den Koning strijden. Als een hoogere versmaadt zich te doen gelden, dan is het onze pligt hem te wreken. Volgens mijne meening moet geen schuldige zich in straffeloosheid verheugen.

Digitized by Google

Egmond. Gelooft gij dan, dat gij ze allen kunt bereiken? Hoort men niet dagelijks, dat de vrees hen hier of daar het land uitdrijft? De vermogendsten zullen hunne bezittingen, kinderen en vrienden verlaten; de armen hunne nijvere handen aan vreemden gaan aanbieden.

Alva. Laat hen gaan, als men het niet beletten kan. Het is daarom dat de Koning ernstig raad en daad van iederen Vorst en Stadhouder verlangt; en zulks niet door te verhalen alleen, hoe het is, en wat het worden zal, als men alles stil laat begaan. Een groot kwaad aan te zien, zich met hoop te vleijen, alles aan den tijd over te laten, er eens op in te slaan, bij voorbeeld op vastenavond, dat het klinkt en schijnt alsof men wat uitvoert, ofschoon men niets gedaan heeft, heet dat niet zich verdacht maken, als zag men het oproer met genoegen? Men heeft het wel niet veroorzaakt, maar men ziet het toch stilzwijgend en lijdelijk aan.

Egmond, *voornemens uit te varen, tracht zich in bedwang te houden en hervat, na eene pauze.* Niet elk voornemen is bekend en menig voornemen kan kwalijk worden uitgelegd. Maar van alle zijden hoorde men, dat het des Konings wil was, minder de provinciën naar eenvoudige, heldere wetten te regeren, de majesteit van de godsdienst te beschermen en een algemeenen vrede aan zijn volk te schenken, dan wel om ze onder het juk te brengen, van hunne oude regten te berooven, zich meester van ieders bezittingen te maken, en de regten des adels te besnoeijen, om wier wille alleen de adel gehouden is hem met lijf en leven te dienen. De godsdienst, zegt men, is slechts een prachtig gordijn, achter hetwelk men iederen gevaarlijken aanslag des te gemakkelijker kan beramen. Het volk valt op de knieën, bidt de heilige teekenen aan en daarachter loert de vogelaar, die het verschalken wil.

Alva. Moet ik zoo iets van *u* hooren?

Egmond. Het zijn mijne gevoelens niet; maar wel, wat nu hier, dan daar, onder grooten en geringen, onder wijzen en dwazen gesproken en openlijk verbreid wordt. De Nederlanders zijn beangst voor een dubbel juk, en wie staat hun voor hunne vrijheid borg?

Digitized by Google

ALVA. Vrijheid! Een fraai woord, voor hem, die het begrijpt. Welke vrijheid verlangen zij? Wat is de vrijheid van den meest vrijen? Regtvaardig te zijn — en daarin zal de Koning hen niet hinderen. Neen, neen; zij achten zich niet vrij, wanneer ze niet zich zelven en anderen kunnen benadeelen. Ware het niet beter afstand te doen, dan zulk een volk te regeren? Wanneer buitenlandsche vijanden dreigen, aan welke geen burger denkt, die zich alleen met zijne naaste omgeving bemoeit, en de Koning verlangt hulp, dan worden zij onderling oneens en maken gemeene zaak met den vijand. Het is veel beter ze kort te houden en als kinderen te behandelen, die men tot hun bestwil leidt. Geloof mij, een volk wordt niet oud, niet wijs, een volk blijft altoos een kind.

EGMOND. Hoe zelden komt een Koning tot wijsheid! En zouden velen zich niet liever aan velen toevertrouwen dan aan een enkelen? En was het nog maar een enkele; maar het zijn eenige dienaren des enkelen; het is dát volk, dat zijn meester naar de oogen ziet. Dát volk heeft vast alléén het regt om volwassen te worden?

ALVA. Misschien wel daarom, omdat het niet aan zich zelven is overgelaten.

EGMOND. En er daarom niet van houdt, anderen aan zich zelve over te laten. Men doe wat men wil, ik heb op uwe vragen geantwoord en herhaal, dat het niet gaat, niet kan gaan! Ik ken mijne landslieden. De Nederlanders zijn mannen, waardig Gods aardbodem te betreden; ieder, rond en vrij op zich zelven, is een koning in het klein, rustig, bekwaam, getrouw, aan eigen zeden gehecht. Het valt niet gemakkelijk hun vertrouwen te winnen, maar wie dat vertrouwen eenmaal bezit, blijft het behouden. Moedig, onverzettelijk, zijn ze wel te drukken, maar nooit te onderdrukken.

ALVA, *nadat hij eenige keeren heeft rondgezien.* Zoudt gij dat alles, in 's Konings tegenwoordigheid durven herhalen?

EGMOND. Des te erger voor mij, indien zijne tegenwoordigheid mij afschrikte, maar des te beter voor hem, voor zijn volk, wanneer hij mij moed insprak en met vertrouwen uitnoodigde om nog meer te zeggen.

Digitized by Google

Alva. Al wat nuttig is, wil ik zoowel aanhooren, als hij.

Egmond. Ik zou hem zeggen: De herder kan gemakkelijk eene kudde schapen voor zich heen drijven, de stier trekt den ploeg zonder tegenstand, maar het edele paard, dat gij berijden wilt, moet gij eerst kennen, zijne gedachten raden, gij moet niets onbillijks, niets onwaardigs van het dier begeeren. Daarom wenscht de burger zijne oude staatsregeling te behouden, door landgenooten geregeerd te worden, omdat hij dan weet, hoe hij geleid wordt en dat hij van hen eene opregte, belangelooze deelneming in zijn lot kan hopen.

Alva. Heeft dan de regent geene magt, om die oude privilegiën te veranderen? En zou dat zelfs niet zijn schoonste voorregt wezen? Wat is bestendig hier op aarde? En zou dan eene Staatsinrigting kunnen blijven bestaan? Moet niet bij elke tijdsopvolging iedere verbindtenis veranderen en moet eene oude overeenkomst altoos de oorzaak van duizend grieven worden, alleen omdat zij voor den tegenwoordigen toestand des volks niet berekend is? Ik vrees dat deze oude privilegiën daarom zoo aangenaam zijn, omdat ze even zoo vele schuilhoeken zijn, waarin de slimme, de magtige, tot nadeel van het volk zich verbergt of er doorsluipt.

Egmond. En deze willekeurige veranderingen, deze misbruiken der hoogste magt, zijn zij niet de voorboden, dat één doen zal, wat aan duizenden verboden is? Hij wil alleen zich vrij maken om elken zijner wenschen te bevredigen, elke zijner gedachten ten uitvoer te brengen. En als wij ons aan hem, een goeden, wijzen koning, geheel onderwerpen, wie staat ons in voor wie na hem komt, dat deze niet zonder omzien, zonder genade regeren zal? Wie redt ons van volslagen willekeur, als hij ons zijne nabestaanden of dienaren zendt, die, zonder kennis van het land en zijne behoeften, naar eigen goedvinden leven en bevelen, geen wederstand dulden en zich van alle verantwoording ontslaan?

Alva, *na al weder rondgezien hebbende.* Er is niets natuurlijker dan dat een Koning door zich zelven wil

Digitized by Google

heerschen, en zijne bevelen bij voorkeur opdraagt aan hen, die hem het best verstaan en begrijpen, en die dus zijn wil onbepaald volbrengen.

EGMOND. En even natuurlijk is het, dat een burger bij voorkeur wil geregeerd worden door iemand, die met hem geboren en opgevoed is, die hetzelfde begrip van regt en onregt heeft, ja, dien hij als zijn broeder kan beschouwen.

ALVA. En toch heeft de adel met deze zijne broeders zeer ongelijk omgesprongen.

EGMOND. Vóór honderd en meer jaren is het zoo gegaan, nu wordt het nog zonder nijd geduld. Worden er echter zonder oorzaak nieuwe lieden gezonden, die zich ten tweede male ten koste der natie willen verrijken, ziet men zich aan eene gestrenge, listige hebzucht blootgesteld, het zou eene woeling veroorzaken, die niet gemakkelijk zou gesmoord worden.

ALVA. Gij zegt mij dingen, die ik niet moest aanhooren; ook ik ben vreemdeling.

EGMOND. Dat ik ze u mededeel, bewijst, dat ik u niet bedoel.

ALVA. Ik wenschte het ook *alzoo* niet van u te hooren. De Koning zond mij met de hoop, dat ik hier den bijstand des adels zou ondervinden. De Koning verlangt gehoorzaamheid aan zijn wil. De Koning heeft, na lang beraad, bemerkt, wat het volk noodig heeft; het kan niet langer zoo voortduren, als het tot nu gegaan is. Des Konings voornemen is hun, tot hun bestwil, eenige grenzen te stellen, hun eigen heil, moet het zijn, aan hen op te dringen, de burgers, die schadelijk zijn, op te offeren, opdat de overigen rust genieten en het geluk eener wijze regering ondervinden. Ziedaar zijn besluit; ik heb last dit den adel bekend te maken, en in 's Konings naam begeer ik raad, niet *wat* te doen, maar *hoe* zijn wil te volbrengen.

EGMOND. Helaas, uwe woorden regtvaardigen de algemeene vrees en verslagenheid des volks: Hij heeft dan besloten, wat geen Vorst moest besluiten. Hij wil de kracht van zijn volk, hun gemoed, hun gevoel van

Digitized by Google

eigenwaarde verzwakken, onderdrukken, vernietigen, alleen om ze gemakkelijk te kunnen beheerschen. Hij wil hun karakter bederven, gewis met het doel om hen gelukkig te maken. Hij wil ze tot niets maken, opdat ze iets zullen worden, een ander iets. O, als zijn voornemen goed is, wordt het stellig verkeerd uitgevoerd! Men verzet zich niet tegen den koning, maar men stelt zich tegen zulk een koning over, die de eerste rampzalige schrede doet op eenen heilloozen weg.

ALVA. Als gij zoo denkt, zal het wel te vergeefs zijn, dat wij onze gevoelens trachten te vereenigen. Gij denkt gering over den Koning en miskent zijne raadslieden, daar gij twijfelt of alles wel goed overdacht, gewogen en onderzocht is. Ik heb geen last om nog eens het voor en tegen te doorloopen. Ik eisch gehoorzaamheid van het volk; en van ulieden, zijne hoofden, edelsten en voornaamsten, raad en daad, als borgtogt van ulieder pligtsbetrachting.

EGMOND. Sla onze hoofden af, dan is het in eens uit! Of de nek voor zulk een juk of voor den bijl moet bukken, is voor eene edele ziel hetzelfde. Te vergeefs heb ik zooveel gesproken; de lucht heb ik bewogen, ja, maar verder niets gewonnen! (*Ferdinand komt binnen.*)

FERDINAND. Vergeef, dat ik uw gesprek stoor, hier is een brief; de overbrenger wacht, dringt op antwoord aan.

ALVA. Sta mij toe, dat ik den inhoud doorloop. (*Hij gaat ter zijde.*)

FERDINAND, *tegen Egmond.* Het is een uitmuntend paard, dat uwe bedienden gebragt hebben, om u af te halen.

EGMOND. Het is niet van mijne minsten. Ik bezit het reeds eenigen tijd en denk er over om het weg te doen; bevalt het u, dan zullen wij spoedig den koop eens zijn.

FERDINAND. Goed, wij zullen zien!

ALVA, *wenkt zijn zoon, die zich naar achteren begeeft.*

EGMOND. Vaarwel! Ontsla mij, Alva, want ik zou waarachtig niet weten, wat meer te zeggen.

ALVA. Gelukkig heeft het toeval u belet, uwe plannen nog verder te verraden. Onvoorzigtig hebt gij de plooijen

Digitized by Google

van uw hart ontvouwd en u zelven zwaarder beschuldigd dan ooit een tegenstander doen kon.

Egmond. Dit verwijt treft mij weinig, ik ken mij zelven genoeg en weet, hoe ik den Koning ben toegedaan, meer dan zoovelen die, in zijne dienst, hun eigen persoon dienen. Ongaarne verlaat ik dezen strijd, vóór hij beslist werd; ik wensch alleen, dat ons de dienst des konings en het welzijn des lands spoedig hereenigen zullen. Misschien zal een tweede gesprek, in tegenwoordigheid van de Vorsten, die nu afwezend zijn, uitwerken wat thans ondoenlijk schijnt. Met deze hoop verwijder ik mij!

Alva, *die te gelijk aan zijn zoon een teeken geeft.* Blijf Egmond! Uw degen! (*De middendeur opent zich, men ziet de galerij met schildwachten bezet.*)

Egmond, *die, verbaasd, een oogenblik heeft gezwegen.* Was dit uw voornemen? Hebt gij mij daarom laten roepen? (*naar den degen grijpende, als wilde hij zich verdedigen.*) Ben ik dan weerloos?

Alva. In naam des Konings, gij zijt mijn gevangene! (*De gewapende manschappen schieten op hem toe.*)

Egmond, *na eene pauze.* De Koning? — Oranje! Oranje! (*Hij reikt zijn degen over.*) Neem hem aan; hij heeft oneindige malen meer de zaak des Konings, dan deze borst verdedigd. (*Hij vertrekt door de middendeur, de gewapenden volgen hem, ook Alva's zoon. Alva blijft staan. Het gordijn valt.*)

Digitized by Google

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Eene straat. — Het is schemeravond.

CLARA, BRACKENBURG, BURGERS.

BRACKENBURG. Om 's hemels wil, liefste, wat wilt gij doen?

CLARA. Ga met mij, Brackenburg! De menschen zullen u niet kennen, wij bevrijden hem voorzeker. Niets overtreft de liefde, die zij hem toedragen. — Ieder gevoelt, ik zou er op durven zweren, in zich de begeerte branden om hem te redden, het gevaar van een kostbaar leven af te wenden en de vrijheid aan slaven weder te geven. — Kom aan! Het hapert alleen aan eene stem, die hen oproept. In hunne ziel staat het nog zoo levendig uitgedrukt, wat ze hem verschuldigd zijn, en dat zijn magtige arm alleen hen van het verderf terug houdt, weten zij. Om zijns en aller wille moeten zij ook alles wagen. En wat wagen wij? Ten hoogste ons leven, dat niet der moeite waard is, als hij moet omkomen!

BRACKENBURG. Ongelukkige! Ziet gij de overmagt niet, die ons in ijzeren banden gekneld houdt?

CLARA. Onoverwinnelijk schijnt zij mij niet. Laat ons geene vergeefsche woorden verspillen. Daar komen oude, brave, wakkere mannen. Hoort! mannen, hoort! vrienden, buren, hoort! Spreekt op! Hoe is het met Egmond?

TIMMERMAN. Wat wil dat kind? Laat ze zwijgen.

CLARA. Treedt nader bij, laat ons zacht spreken, tot wij eensgezind en talrijker zijn. Er is geen oogenblik te

Digitized by Google

verliezen. De afzigtelijke tiran, die het waagde hem gevangen te nemen, slijpt reeds den dolk, om hem te vermoorden. O vrienden! Met ieder oogenblik, dat de duisternis toeneemt, word ik angstiger. Ik vrees voor den nacht. Komt, wij willen ons verdeelen; met geestdrift roepen wij door alle stadswijken de burgerij op, ieder gorde zijne oude wapenen aan, op de markt ontmoeten wij elkander weder en onze stroom sleept alles met zich voort. De vijanden zien zich omringd, overvleugeld en zij zijn verpletterd. Hoe zou ons een handvol soldaten wederstaan? Hij keert in ons midden terug, ziet zich bevrijd en zal ons eenmaal danken, ons, die hem zooveel verschuldigd zijn. Welligt, neen zeker, ziet hij het morgenrood aan den vrijen hemel weder oprijzen!

Timmerman. Wat scheelt u, meisje?

Clara. Verstaat gij mij niet? Ik spreek van den graaf, ik spreek van Egmond.

Jetter. Noem zijnen naam toch niet! Dat is de dood!

Clara. Zijn naam niet noemen? Hoe? Zijn naam niet, dien men bij alle gelegenheden luid deed hooren? Wáár staat die niet geschreven? In gindsche sterren heb ik hem met even zoovele letters gelezen. Niet noemen? Wat moet dat? Vrienden, goede, trouwe buren, droomt gij? Bedenkt u wel. Ziet mij niet zoo strak en angstig aan, kijkt niet vreesachtig naar alle zijden! Ik roep u immers iets toe, dat ieder wenscht en verlangt. Is mijne stem niet die van uw eigen gemoed? Wie werpt zich niet in dezen bangen nacht, eer hij zijn kommervolle rustplaats bestijgt, op de knieën, om *zijn* leven, met ernstig gebed, van den hemel af te smeeken! Vraagt het elkander, vrage ieder het zich zelven af, wie uwer roept het mij niet na: Egmonds vrijheid of de dood!

Jetter. God beware ons, daar komt een ongeluk van!

Clara. Blijft hier, blijft hier! Vliedt toch niet op het hooren noemen van zijn naam, dien gij anders zoo vol vreugde uitspraakt. Als de kreet hem vooraf ging: "Egmond komt! Hij komt uit Gent!" O dan hielden zich de bewoners der straten, waar hij doorrijden zou, voor gelukkig. Als gij zijne paarden hoordet brieschen, verliet

Digitized by Google

ieder zijn werk en over de bedrukte gezigten, die men door de vensters ontwaarde, wierp een zonnestraal van zijn aangezigt vreugd en hoop in het rond. Dan hieft gij uwe kinderen in de deurposten omhoog, weest op hem en zeidet: "Ziet, dat is Egmond! Die grootste daar, dat is hij! Hij is het, van wien gij betere dagen hebt te verwachten, dan uwe vaderen beleefden!" Laten uwe kinderen u niet later vragen: Wáár is hij gebleven? Wáár zijn de tijden, die gij ons beloofd hebt? — En wij spillen hier woorden, en wij zijn traag, en verraden hem!

SOEST. Schaam u Brackenburg! Laat zij niet voortgaan! Wend toch het onheil af!

BRACKENBURG. Lieve Clara! Laat ons gaan, wat zal uwe moeder zeggen? Misschien....

CLARA. Denkt gij, dat ik een kind of waanzinnig ben? Van deze ontzettende zekerheid brengt gij mij met geen dreigen terug. Gij zult mij hooren en gij moet; want ik zie het, gij zijt verslagen en kunt uzelven in deze oogenblikken niet beheerschen. Werpt door het tegenwoordige gevaar heen een blik op het verledene. Rigt uwe gedachten op de toekomst. Kunt gij dan leven? Wat wordt er van u, als hij te gronde gaat? Met zijnen adem vervliegt de laatste zucht der vrijheid. Wat was hij voor u? Voor wie tartte hij het grootste gevaar? Zijne wonden openden en heelden zich voor u! De groote geest, die u allen bezielde, zucht in een kerker en een moordbijl hangt boven zijn hoofd. Welligt denkt hij aan u, welligt hoopt hij op u! Hij, die alleen leefde om te geven en gelukkig te maken.

TIMMERMAN. Mannen, laat ons gaan!

CLARA. Al heb ik uwe armen, uwe krachten niet, toch bezit ik, wat u allen ontbreekt, moed en verachting van het gevaar. O, kon mijn adem u bezielen! Kon ik, u aan mijnen boezem drukkende, u verwarmen en nieuw leven instorten! Door ulieden vergezeld wil ik voorgaan. Gelijk een weerloos vaandel een edele schaar van dapperen al wapperend aanvoert, zoo zal mijn geest over uwe hoofden zweven en liefde en moed het wankelende, verstrooide volk tot een vreesselijk heirleger vereenigen.

Digitized by Google

JETTER. Dring haar weg! Zij verveelt mij.

BRACKENBURG. Clara, Clara! Ziet gij dan niet, waar wij zijn?

CLARA. Waar? Wel, onder denzelfden hemel, die zich zoo sierlijk welfde als de edele held er onder door ging. Uit gindsche ramen hebben zij uitgezien, vier, vijf hoofden boven elkander; voor deze deuren hebben zij gewuifd en geknikt, als hij op de moeders nederzag. O, ik had hen zoo lief, omdat ze hem zoo hoog vereerden! Ware hij een tiran geweest, dan hadden zij zijn blik ontloopen. Maar zij beminden hem. O, gij handen, die naar hoed of muts greept, kunt gij niet naar het strijdzwaard grijpen? — En wij, Brackenburg? — Zullen wij de anderen hard vallen? — Deze armen, die hem zoo dikwijls omsloten, wat ondernemen zij voor hem? List heeft in de wereld zooveel uitgerigt. Gij kent stegen en straten, gij kent het oude slot! Niets is onmogelijk. Maak mij een plan.

BRACKENBURG. Wij moesten naar huis gaan.

CLARA. Goed.

BRACKENBURG. Daar, om den hoek, zie ik Alva's wacht; laat toch de stem van het verstand tot uw hart doordringen. Houdt gij mij voor een lafaard? Gelooft gij niet, dat ik om uwentwil zou kunnen sterven? Wij handelen hier beiden als dwazen, ik zoowel als gij. Als gij het wel beschouwt, ziet gij dan de onmogelijkheid niet in? Herstel u, gij zijt buiten uzelve.

CLARA. Buiten mij zelve? Het is afschuwelijk! Brackenburg, gij weet niet wat gij zegt. Als gij den held, als hij verscheen, luide vereerdet, hem vriend en redder en verlosser noemdet, dan zat ik in mijn hoekje, schoof het raam op, verborg mij luisterend, en het hart sloeg mij sneller dan iemand anders. Nu slaat het mij ook sneller dan u allen! Gij verbergt u, wijl er gevaar is; gij verloochent hem en gevoelt niet, dat gij verloren zijt, als hij valt.

BRACKENBURG. Laat ons naar huis gaan!

CLARA. Naar huis?

BRACKENBURG. Bedenk eens, zie rondom u; dat zijn

Digitized by Google

de straten, die gij alleen des Zondags dorst betreden, waar langs gij zediglijk ter kerke zijt gegaan, waar gij u uit overdrevene eerbaarheid gevoelig hebt getoond, wanneer ik met een' vriendelijken groet u op zijde trad en met u verder ging. — Gij staat hier en spreekt en handelt in het openbaar voor de oogen van de geheele wereld; bedenk dit toch, lieve! Waartoe dit? Wat zal het ons baten?

CLARA. Naar huis! Ja! Ik begin mij te bedenken! Kom, Brackenburg, naar huis, naar huis! Weet gij, waar mijne woonstede is? (*Zij vertrekken.*)

TWEEDE TOONEEL.

De Gevangenis,

door eene lamp verlicht, met een rustbed op den achtergrond.

EGMOND. Oude, goede vriend, altoos verkwikkende slaap, vliedt ook gij mij thans, even als andere vrienden? Hoe gewillig daaldet gij anders op mijn oogen neder en verkoeldet mijn hoofd als een myrtenkrans der liefde. Te midden van den oorlog, in het gedruisch des levens, rustte ik zacht ademend, als een zorgelooze knaap in uwe armen. Als de storm door het woud huilde, als takken en twijgen kraakten, bleef toch het inwendige, het hart kalm en gerust. Wat jaagt u dan nu, wat schokt uw vasten, stillen geest? Ik gevoel het, het is de klank van den moordbijl, die aan mijn wortel ligt. Nog sta ik overeind; maar eene inwendige rilling vaart door mijne leden. Ja, het verraderlijke geweld zal overwinnen! Het ondergraaft den hoogen, vasten stam; en eer de bast verdort, stort de kroon krakend, verpletterend neder!

Waarom juist nu, gij die zoo dikwerf het heir der zorgen als zeepbellen van mijn hoofd hebt geblazen, waarom het voorgevoel niet weggevaagd, dat duizendwerf in allerlei beelden oprijst? Sinds wanneer jaagt de dood u vrees aan? Vroeger waart gij met zijn beeld, even als met zoovele andere beelden der aarde, volkomen verzoend. Hij is het

Digitized by Google

ook niet, die snelle vijand, met wien een gezond hart den kamp verlangt te wagen. Het is de kerker, dat zinnebeeld van het graf, dat zoowel den held als den bloodaard doet huiveren.

Dikwerf was het mij ondragelijk op mijn verheven zetel, als de vorsten, in statige vergadering, tot in het oneindige beraadslaagden over zaken, die in een oogenblik hadden kunnen worden uitgemaakt, en ik tusschen de wanden eener sombere zaal de balken van den zolder als op mijn hoofd voelde drukken. Dan vloog ik heen, zoo spoedig het doenlijk was, en met verruimden adem steeg ik te paard. Dan naar buiten, waar wij toch eigenlijk regt te huis zijn; naar het veld, waaruit de weldaden der natuur als een damp opstijgen en alle zegeningen van het luchtruim, door den hemel zwevend, ons omringen; waar wij onze volle menschheid in al onze aderen voelen gloeijen; waar de zucht om zich te onderscheiden, zijne handen te roeren, te overwinnen, de ziel des jongen jagers doortintelt; waar de krijgsman van zijn aangeboren regt op de gansche wereld met snellen pas gebruik maakt, en met teugellooze vrijheid, als een hagelslag verderf brengt over veld en woud, en geene grens erkent, die door menschenhanden getrokken is.

Gij zijt slechts een beeld, een herinneringsdroom van het geluk, dat mij lang heeft toegelagchen; waar heeft u het lot verraderlijk heengevoerd? Misgunt het u, dat gij den nooit gevreesden dood bij het licht der zon zoudt ondergaan, en wil het u den voorsmaak van het graf in een donkeren modderpoel doen proeven? Hoe walmt hij mij uit deze steenen walgelijk te gemoet! Reeds is het leven gestremd; voor zulk een rustbed treedt de voet huiverend terug als voor een graf.

O zorgen! Zorgen, die reeds met den moord een aanvang maakt vóór het oogenblik gekomen is, laat af, laat af! Sedert wanneer is Egmond zoo alleen, zoo geheel verlaten op de wereld? U maakt de twijfel ongevoelig, even als anderen het geluk. Is de regtvaardigheid des Konings, waarop gij uw leven lang vertrouwdet, is de vriendschap

Digitized by Google

der Regentes, die bijna (gij moogt er thans wel voor uitkomen) die bijna liefde was, is alles op eenmaal, als een schitterend vuurwerk in den nacht, verdwenen? Laten zij u alleen op uw duister pad? Zal Oranje niet, aan de spitse uwer vrienden, beproeven wat hij voor u wagen kan? Zal niet het gansche volk te zamen snellen en met wassend geweld zijn ouden vriend trachten te redden? O, gij muren, die mij insluit, houdt het opregt en vurig verlangen niet tegen van zoo velen; dezelfde moed die voorheen uit *mijne* oogen in hunne borst stroomde, keere thans uit *hunne* harten in het mijne weder. O ja! Zij groeijen tot duizenden aan; zij komen, zij staan mij ter zijde. Hunne vrome wenschen stijgen ten hemel; het is een gebed om een wonderwerk! En, daalt er, tot mijne redding, geen engel naar beneden, dan zie ik ze naar lans en zwaard grijpen; de deuren kraken open, de traliën breken, de muur bezwijkt onder hunne slagen en de vrijheid van den aanbrekenden dageraad schittert Egmond te gemoet. Hoe menig bekend gezigt snelt mij juichend tegen! Ach, Clara! waart gij een man, ik zag u gewis onder de eersten en dankte u hetgeen men noode zijnen koning dankt: De vrijheid!

DERDE TOONEEL.

De woning van Clara.

CLARA *komt met eene lamp en een glas water uit de kamer; zij zet het glas op de tafel en treedt aan het venster.*

Zijt gij het, Brackenburg? Wat hoor ik dan? Niemand? Neen, niemand! Ik zal de lamp in het venster zetten, dan ziet hij dat ik nog wakker ben, dat ik nog op hem wacht. Hij heeft mij beloofd, nadere tijding te zullen mededeelen. Nadere tijding? Schrikkelijke zekerheid! — Egmond veroordeeld! — Maar welk geregtshof durft hem opeischen? En zij vonnissen hem! Veroordeelt de Koning hem? Of de Hertog?.... En de Regentes onttrekt zich; Oranje weifelt en al zijne vrienden. Is dat die wereld,

Digitized by Google

van wier wankelmoedigheid, van wier broosheid ik veel gehoord, en weinig ondervonden heb? Is dat nu die wereld? Wie zou er boosaardig genoeg zijn, den dierbaren aan te randen? Zou de boosheid magtig genoeg zijn om den algemeen beminde in een oogwenk te doen vallen? Is het zoo? Ja — het is zoo! O Egmond, ik waande u veilig bij God en menschen, zoo veilig als in mijne armen! Wat was ik u? Gij hebt mij *de uwe* genoemd; mijn gansche leven wijdde ik aan uw leven. Wat ben ik nu? Vergeefs strek ik de hand uit naar den strik, die u omknelt. Gij hulpeloos gevangen en ik — vrij. Hier is de sleutel van mijn huis. Het hangt van mijn vrijen wil af te komen of te gaan — en ik kan u in niets van nut zijn! O, bindt mij vast, opdat ik niet wanhopend worde, werpt mij in den diepsten kerker, opdat ik het hoofd tegen de vochtige muren sla, naar vrijheid uitzie, en droom hoe ik hem zoude willen helpen, als de banden mij niet weêrhielden. Nu ben ik vrij, maar die vrijheid staat gelijk met den angst der magteloosheid. — Mij zelf bewust te zijn, dat ik niet in staat ben een hand ter zijner bevrijding uit te steken! Helaas, Egmond, ook het geringste deel van uzelven, ook uwe Clara, is gevangen als gij, en het zijn alleen haar laatste krachten die zij, van u gescheiden, onder de krampen des doods inspant. Ik hoor gerucht: Het is Brackenburg. Arme, trouwe man! Uw lot is steeds hetzelfde. Uwe geliefde opent u in den stillen nacht de deur, maar ach, tot welk eene rampzalige bijeenkomst! (Brackenburg *treedt binnen.*)

Clara. Gij zijt bleek en bevend, wat scheelt er aan, Brackenburg?

Brackenburg. Door allerhande omwegen en gevaren kom ik tot u. De groote straten zijn bezet, door hoeken en stegen ben ik moeten heensluipen.

Clara. Spreek op: Hoe is het?

Brackenburg, *terwijl hij gaat zitten.* Ach, Clara, laat mij aan mijne droefheid lucht geven. — Ik had hem niet lief; hij was de rijke man en lokte het eenzame schaap des armen naar betere weide. Ik heb hem nooit

Digitized by Google

gevloekt; God heeft mij een eerlijk maar een zwak gemoed gegeven. Mijn leven vervloog in smarten en iederen dag hoopte ik van versmachting te zullen sterven.

CLARA. Vergeet dat, Brackenburg! Vergeet uzelven. Spreek over hem! Is het waar, zeg, is hij gevonnisd?

BRACKENBURG. Hij is veroordeeld: ik weet het zeker.

CLARA. Leeft hij nog?

BRACKENBURG. Ja!

CLARA. Hoe kunt gij daar zeker van zijn? De tirannij vermoordt in den nacht den onschuldige: Verborgen voor ieder oog wordt zijn bloed vergoten. Angstig ligt het verdoofde volk te slapen en droomt van redding, het droomt van de vervulling zijner magtelooze wenschen, terwijl ondertusschen zijn geest, op ons verstoord, de wereld verlaat. Hij is dood! — Bedrieg mij niet, bedrieg uzelven niet.

BRACKENBURG. Neen, voorzeker, hij leeft nog! En helaas, de Spanjaard is bezig om het volk, dat hij verpletteren wil, een vreesselijk schouwspel te bereiden, waardoor ieder hart, dat voor de vrijheid gloeit, geweldaddig en voor immer zal worden toegenepen.

CLARA. Ga voort en spreek ook bedaard mijn doodvonnis uit. Ik treed de gewesten der gezaligden al nader en nader; mij waait de troost uit die oorden des vredes reeds tegen — ga voort!

BRACKENBURG. Ik heb van de schildwachten enkele woorden opgevangen en vernomen, dat men op de markt in stilte eene schrikkelijke gebeurtenis voorbereidt. Door zij-straatjes sloop ik naar de woning van mijn neef en zag dáár door een achtervenster op de markt. Midden in een kring van Spaansche soldaten, bewogen zich fakkels heen en weder. Ik scherpte den blik en in den nacht steeg er een zwart gevaarte omhoog; het was ruim en verheven; ik sidderde bij den aanblik! Velen waren, zonder ophouden, bezig om, wat van het houtwerk nog wit of zigtbaar was, met zwart doek te behangen. Zelfs bekleedden zij, wat ik duidelijk zag, de trappen met zwart. Zij schenen het treurtooneel voor een vreesselijk offer gereed te maken. Een wit crucifix, dat door de

Digitized by Google

duisternis als zilver blonk, werd aan de eene zijde opgerigt. Ik tuurde en zag de schrikkelijke zekerheid al meer en meer. Nog dwaalden er enkele fakkels hier en daar, langzaam werden ze uitgedoofd of verdwenen. Op eenmaal was het nachtelijke gedrocht in den schoot zijner moeder teruggekeerd.

CLARA. Houd op, Brackenburg! Laat die duisternis ook over mij nederzinken. Verdwenen zijn de spoken en gij, o stille nacht, werp uwen mantel over de aarde, die in zich zelve gekeerd ligt. Zij wil den afzigtelijken last niet langer torschen; zij opent ratelend hare diepe afgronden en sleurt het moordschavot neder. En dezelfde God, dien zij tot een zinnebeeld hunner woede verlaagd hebben, zendt zijnen engel naar beneden, opent grendels en sloten en omstraalt den vriend met een heerlijk schemerlicht. Hij voert hem zacht en stil door de duisternis tot de vrijheid. En ook mijn weg gaat heimelijk door deze duisternis om hem te ontmoeten.

BRACKENBURG, *haar tegenhoudende.* Mijn kind, waarheen? Wat wilt gij?

CLARA. Stil, lieve vriend! Laat ons niemand wakker maken, ja, laten wij ons zelven niet wekken. Kent gij dit fleschje, Brackenburg? Ik nam het u al schertsend af, toen gij met uwen spoedigen dood mij bedreigdet, en nu, mijn vriend —

BRACKENBURG. In aller heiligen naam!....

CLARA. Gij zult het niet beletten. Mijn deel is de dood; vergun mij dien zachten, snellen dood, dien gij u zelven hadt toebereid. Geef mij uw hand! In den oogenblik, dat ik de donkere poort ga openen, van waar geen terugkeeren mogelijk is, zeg ik u met dezen handdruk, dat ik u lief had en beklaagde. Mijn broeder stierf jong; ik koos u, om hem te vervangen. Uw hart verzette zich daartegen en haakte vurig en steeds vuriger te bezitten, wat u niet was toebeschikt. Laat mij u broeder noemen! Het is een naam, die vele namen in zich sluit. Pluk met een toegenegen hart de laatste, schoone bloem die de scheidende u aanbiedt — ontvang dezen kus. — De dood vereenigt alles; ook ons, Brackenburg!

Digitized by Google

BRACKENBURG. Laat mij dan met u sterven! Laat ons deelen! Er is genoeg, om twee levens uit te dooven.

CLARA. Blijf! Gij moet leven, gij kunt leven. Ondersteun mijne moeder, die zonder u van gebrek zou omkomen. Wees voor haar, wat ik niet meer zijn kan; leeft te zamen en beweent mij, beweent het vaderland en hem, die het alleen kon behouden. Het tegenwoordige geslacht zal deze ellende niet overleven, zelfs de woede der wraak zal die nooit uitwisschen. De wereld staat heden plotseling stil; hare wenteling wordt gestuit, en ook mijne pols slaat nog slechts weinige minuten. Vaarwel!

BRACKENBURG. O leef met ons, en wij zullen alleen voor u leven! Gij vermoordt ons door uwen dood; o blijf en lijd met ons. Wij zullen onafscheidelijk u ter zijde staan, en altijd zal de liefde u met den schoonsten troost in hare armen opwachten. Blijf de onze, de onze, ik durf niet zeggen, de mijne!

CLARA. Stil, Brackenburg! Gij gevoelt niet, wat gij zegt. Waar voor u de hoop aanwezig is, daar grijnst mij de wanhoop aan.

BRACKENBURG. Deel met de levenden de hoop, toef aan den rand des afgronds, blik er in, maar zie ook op ons terug!

CLARA. Ik heb overwonnen, daag mij niet meer ten strijde.

BRACKENBURG. Gij zijt verblind; in een stikdonkeren nacht gehuld, zoekt gij den afgrond: nog is het laatste licht niet uitgedoofd, en nog menige dag....

CLARA. Wee, wee over u! Gij verscheurt al te wreed het gordijn voor mijne oogen. Ja! De dag zal aanbreken; vergeefs zal hij zich in nevelen willen hullen; hij zal aanbreken, tegen wil en dank! Bevend tuurt de burger uit zijn venster: De nacht heeft een zwart voorwerp achtergelaten; hij ziet op — en akelig rijst bij het morgenlicht een schavot. Ten tweeden male gekruisigd, wendt het onteerde beeld des Verlossers de oogen smeekend tot zijnen Vader. De zon dringt niet door, zij wil het uur niet vermelden, waarin hij sterven zal; langzaam

Digitized by Google

volgt de wijzer zijnen gang en het eene uur slaat na het andere. Houdt op, houdt op, nu is het tijd! Het voorgevoel van den akeligen morgenstond drijft mij ten grave. (*Zij treedt aan het venster, als zocht zij iets, en drinkt uit het fleschje.*)

BRACKENBURG. Clara, Clara!

CLARA, *gaat naar de tafel en drinkt het glas water.* Hier is het overschot, ik verg u niet mij te volgen, doe, wat gij wilt, vaarwel! Blaas deze lamp uit, zonder te toeven; ik ga slapen; verwijder u thans en sluit de deur achter u. Stil, wek mijne moeder niet! Ga heen, red u, red u, wanneer gij het vermoeden ontgaan wilt, dat ge mijn moordenaar zijt geweest! (*Zij vertrekt.*)

BRACKENBURG. Zij laat mij alleen voor de laatste maal, gelijk altoos. O, indien eene menschelijke ziel kon voelen hoe zij een minnend hart verscheuren kan! Zij laat mij staan, aan mijzelven overgelaten, en leven en dood zijn mij beiden even hatelijk. — Alleen te sterven! —Weent, verliefden. Geen harder lot dan het mijne. Zij deelt met mij de doodelijke droppels en zendt mij weg, van hare zijde weg. Zij trekt mij tot zich en stoot mij in het leven terug. O, Egmond! Wat onschatbaar lot valt u ten deel! Zij treedt u voor! De zegekroon in hare handen is de uwe; zij voert den ganschen hemel u te gemoet. En zal ik volgen? En dan weêr ter zijde staan, en den onuitroeibaren nijd in gindsche woningen overbrengen? Op aarde is voor mij geene blijvende plaats, en in hel en hemel wachten mij gelijke pijniging. — Hoe welkom zou voor mij, ellendige, eene geheele vernietiging zijn! (*Brackenburg vertrekt, het tooneel blijft eenigen tijd onveranderd. De muziek, Clara's dood uitdrukkend, vangt aan; de lamp, die Brackenburg vergeten heeft uit te blusschen, flikkert nog eenige malen op en sterft weg. Onmiddelijk verandert het tooneel.*)

Digitized by Google

VIERDE TOONEEL.

De Gevangenis.

EGMOND *ligt slapende op een rustbed.*

Er ontstaat een gerammel met sleutels en de deur gaat open; lakkeijen met fakkels komen binnen; Ferdinand en Silva, begeleid door gewapende manschappen, volgen.

EGMOND, *ontwaakt.* Wie zijt gij, die zoo onvriendelijk den slaap uit mijne oogen jaagt? Wat komen uwe trotsche en koude blikken mij aankondigen? Waarom deze onrustbarende optogt? Welke schrikbeelden wilt gij aan mijn halfontwaakten geest voorstellen?

SILVA. De Hertog zond ons om u het vonnis bekend te maken.

EGMOND. Brengt gij den scherpregter ook met u om het uit te voeren?

SILVA. Luister en gij zult vernemen wat u te wachten staat.

EGMOND. Juist, zoo komt het overeen met ulieden en met uw schandelijken toeleg! Volvoer in den nacht, wat in den nacht is ontworpen, en bedek alzoo die daad van schreeuwende ongeregtigheid. Treedt gerust vooruit, gij, die het zwaard nog onder uwen mantel verborgen houdt. Hier is mijn hoofd, het meest vrije, dat ooit door de tirannij van den romp is geslagen.

SILVA. Gij vergist u; wat regtvaardige regters besluiten, dat zullen zij voor het daglicht niet verbergen.

EGMOND. Zoo overtreft de boosheid alle begrip en gedachten!

SILVA, *Neemt het vonnis van een' naast hem staanden persoon af, ontvouwt en leest.* "In naam des konings, en krachtens bijzondere door zijne Majesteit ons opgedragene magt, om al zijne onderdanen, van welken stand zij zijn, ook de Ridders van het Gulden-Vlies, te vervolgen en te veroordeelen, verklaren wij...."

EGMOND. Kan de Koning dit regt overdragen?

SILVA. "Verklaren wij, na voorafgaand naauwkeurig

Digitized by Google

en geregtelijk onderzoek, u, Hendrik, Graaf van Egmond, Prins van Gaveren, schuldig aan hoogverraad en spreken het vonnis uit: Dat gij met het aanbreken van den naderenden dageraad naar de markt zult worden gevoerd en dáár, in tegenwoordigheid van het volk, ter waarschuwing van alle verraders, door het zwaard ter dood zult gebragt worden. Gegeven te Brussel, (*datum en jaartal worden onduidelijk gelezen, zoodat de toehoorders die niet verstaan.*)

FERDINAND, HERTOG VAN ALVA,
Voorzitter van het Geregtshof der Twaalven.

Gij weet nu uw lot; er blijft u nog een weinig tijds over, om u daartoe behoorlijk voor te bereiden, uwe zaken te regelen en van de uwen afscheid te nemen. (*Silva vertrekt met de zijnen; Ferdinand blijft met twee fakkeldragers.*)

EGMOND. (*Hij staat een oogenblik in zich zelven verzonken en laat Silva, zonder antwoord te geven, vertrekken. Hij gelooft alleen te zijn, maar de oogen opslaande, ontdekt hij Alva's zoon.*) Hoe staat gij nog en blijft? Wilt gij mijne verbazing, mijne ontzetting nog door uwe tegenwoordigheid vergrooten? Wilt gij welligt aan uwen vader de aangename boodschap overbrengen, dat ik aan eene kinderachtige vertwijfeling ten prooi ben? Ga, zeg hem, dat hij noch mij, noch de wereld zal misleiden. Van hem, den eerzuchtige, zal men het spoedig achter den rug fluisteren en daarna luid en luider zeggen, en als hij eens van deze hoogte nederstort, dan zullen duizenden stemmen het hem toeroepen: Noch het welzijn van den Staat, noch de waardigheid des Konings, noch de rust der Provinciën hebben hem hierheen gebragt. Uit zucht naar eigene grootheid heeft hij den krijg aangeraden, omdat de krijgsman alleen in den oorlog geldt. Hij heeft deze ongehoorde verwarring te weeg gebragt, opdat men hem zou noodig hebben. Ik val, als een offer van zijn bittersten haat, van zijne kleingeestige jaloezij. Ja! Ik weet het en durf het zeggen, de stervende, de doodelijk gewonde mag het zeggen: De wreedaard heeft mij benijd en lang

Digitized by Google

is hij er op bedacht geweest, om mij uit den weg te ruimen. Reeds toen wij, nog jong zijnde, met de dobbelsteenen speelden en hoopen gouds van zijne zijde, de een na den ander, tot de mijne overgingen, reeds toen was hij gramstorig, schoon hij gelatenheid voorwendde, maar inwendig werd hij door nijd verteerd; en dat meer over mijn geluk, dan om zijn eigen verlies. Nog herinner ik mij den fonkelenden blik, de verraderlijke bleekheid als wij, op een openbaar feest, omringd door duizenden, om den prijs schoten. Hij daagde mij uit; twee natiën stonden tegenover elkander: De Spanjaarden en de Nederlanders wedden om strijd; ik overwon hem; zijn kogel faalde, de mijne trof het doel; een luide vreugdekreet van de mijnen weergalmde door de lucht. Nu treft mij zijn schot. Zeg hem, dat ik het weet, dat ik hem doorgrond, dat de wereld elk zegeteeken veracht, hetwelk een kleine geest ter sluik zich zelven wil stichten. En gij! Indien het een' zoon mogelijk is, den aard zijns vaders te verloochenen, leer u bij tijds over hem schamen, dien gij anders van ganscher harte moest vereeren!

FERDINAND. Ik heb u aangehoord, zonder u in de rede te vallen; uwe uitvallen klinken als knodsslagen op een helm; ik voel de ontzetting, maar ik ben gewapend. Gij treft mij, maar wondt mij niet; ik gevoel slechts de smart, die mij den boezem verscheurt. Wee mij, wee mij! Dat ik tot zoo iets ben opgegroeid, dat ik zulk een schouwspel moet bijwonen!

EGMOND. Gij barst in klagen uit? Wat treft, wat roert u dan? Is het ook naberouw, dat gij aan de schandelijkste zamenzwering uwe dienst hebt geleend? Gij zijt nog zóó jong en hebt zulk een gunstig gelaat. Gij waart zoo vertrouwelijk, zoo minzaam jegens mij. Zoolang ik u zag, was ik met uwen vader verzoend. En, even geveinsd, geveinsder dan hij, hebt gij mij in het net gelokt. Gij zijt de afschuwelijke! Wie op uw' vader vertrouwt, moet weten wat hij doet; maar wie zou het gevaarlijk hebben geacht, u te vertrouwen? Ga heen, ga heen! Ontroof mij de laatste oogenblikken niet. Vertrek, opdat

Digitized by Google

ik mij gereed make om de wereld, en u het allereerst te vergeten!

FERDINAND. Wat zal ik u zeggen? Ik zie u aan en zie u niet; ik sta verbijsterd. Zal ik mij verontschuldigen? Zal ik u de verzekering geven dat ik eerst laat, zeer onlangs, mijns vaders voornemens te weten kwam en dat ik als een gedwongen, half levenloos werktuig van zijnen wil handelde? Wat baat het, welke meening gij van mij koestert? Gij zijt verloren! En ik, ongelukkige, kom hier nog, om u dat te bevestigen en om u te bejammeren!

EGMOND. Welke wonderbare stem, welk een onverwachten troost ontmoet ik op den weg naar het graf? Gij, zoon van mijn' eersten, mijn' eenigen vijand, gij beklaagt mij, gij behoort niet tot mijne moordenaars! Spreek: Waarvoor moet ik u houden?

FERDINAND. O gruwzame Vader! Ja, ik herken u in dit bevel! Gij kendet mijn hart, mijn gevoel, die gij beiden zoo dikwerf, als een erfdeel mijner zachtaardige moeder mij hebt durven verwijten. Om mij aan u gelijk te doen worden, werd ik herwaarts gezonden; om dezen man, aan den rand van het gapend graf, onder het geweld van een willekeurigen dood te zien worstelen, daartoe hebt gij mij gedwongen! Ik moest de wreedste smart ondervinden, ik moest, doof voor allen rampspoed, volslagen ongevoelig worden, wat er ook gebeurde!

EGMOND. Ik verstom! Blijf bedaard! Spreek als een man!

FERDINAND. O! Was ik eene vrouw, dan kon men vragen: Wat roert u, wat deert u? Noem mij een grooter en verschrikkelijker kwaad, spreek mij van eene misdaad, die afgrijsselijker is, en ik wil er u voor danken en antwoorden: Neen, het was niets.

EGMOND. Gij dwaalt af; waar zijt gij?

FERDINAND. Laat dezen hartstogt uitrazen, laat mij in weeklagten losbarsten! Ik wil niet standvastig schijnen, als alles in mij dreigt te bezwijken. U moet ik hier zien, u! Het is verschrikkelijk! Gij begrijpt mij niet: Egmond, Egmond! Zult gij mij nu begrijpen? (*Hij valt hem om den hals.*)

Digitized by Google

EGMOND. Los mij het raadsel op.

FERDINAND. Het is geen raadsel.

EGMOND. Hoe kan u het ongeluk van een vreemd man zoo diep treffen?

FERDINAND. Niet vreemd! Gij zijt mij niet vreemd! Uw naam blonk mij, reeds in mijne vroegste jeugd, als eene ster aan den hemel, tegen. Hoe dikwijls hoorde ik van u, of vroeg naar u. De hoop van het kind is de jongeling, des jongelings hoop de man. Zóó zijt gij mij voorbij getreden, altijd vooruit, en zonder jaloezij zag ik u voorgaan; ik ging achter u, ik volgde u in de verte. Eindelijk hoopte ik u te ontmoeten: Ik zag u en mijn hart vloog u te gemoet. — Toen hoopte ik met u te zijn, met u te leven, u.... maar, dat is alles afgesneden, en ik zie u hier!

EGMOND. Als het u eenig genoegen geeft, neem dan de verzekering aan, dat op het eerste oogenblik, dat ik u zag, mijne ziel u tegensnelde. Maar, laat ons met elkander nog een enkel woord spreken. Zeg het mij, is het de vaste en ernstige begeerte van uwen vader om mij te doen sterven?

FERDINAND. Ja.

EGMOND. Is het vonnis misschien enkel een schrikbeeld om mij te beangstigen, eene bedreiging om mij vrees aan te jagen, te vernederen en dan met koninklijke genade weder op te heffen?

FERDINAND. Neen, helaas, neen! In den aanvang vleide ik mij zelven nog met die hoop, en reeds toen vond ik het angstig en treurig om u in zulken toestand te zien. Nu is het buiten twijfel, nu is het zeker. Neen, ik ben geen meester over mij zelven. Wie geeft mij raad, wie hulp om het onvermijdelijke te vermijden?

EGMOND. Welaan! Als uwe ziel zoo geweldig gedrongen wordt, om mij te behouden, als gij de overmagt verafschuwt, die mij de handen bindt, red mij dan! De oogenblikken zijn kostbaar. Gij zijt de zoon van den oppersten geweldenaar, gij bezit zelf gezag; laat ons te zamen vlugten. De wegen zijn mij bekend, aan u zijn de middelen niet vreemd. Alleen deze muren, alleen

Digitized by Google

eenige mijlen verwijderen mij van mijne vrienden. Maak deze ketens los, breng mij bij hen en ga tot de onzen over. — De Koning dankt u voorzeker eenmaal mijne redding. Hij is nu overrompeld; welligt is hem niets bekend. Uw vader doet een waagstuk; als het gelukt, moet de Majesteit het wel goedkeuren, ofschoon zij er van zal terugdeinzen. Gij overlegt? O wijs mij den weg der vrijheid, spreek en stort hoop in de levende ziele.

FERDINAND. Zwijg, o zwijg! Met ieder woord vermeerdert gij mijne vertwijfeling. Er is geen raad, geen uitweg, geene vlugt mogelijk. Juist dat kwelt mij en slaat als met nagels in mijne borst. Ik heb zelf het net gesponnen en weet al de draden er van. Ik weet, hoe aan alle vastberadenheid, list en moed de weg is afgesloten. Ik voel mij met u en met al de anderen als vastgeklemd. Ik zou kunnen vertwijfelen, indien ik niet alles beproefd had. Aan zijne voeten lag ik geknield; ik heb gesproken en gebeden; hij zond mij herwaarts om de weinige levenslust en vreugde, die ik nog overig had, in deze oogenblikken te vernietigen.

EGMOND. Dus geene redding?

FERDINAND. Geene redding.

EGMOND, *met den voet stampende.* Geene uitkomst! O dierbaar leven! Vriendelijke, liefelijke gewaarwording van te zijn, te denken en te werken, van u moet ik scheiden, onderworpen scheiden! Niet in het rumoer van een veldslag, onder het geruisch der wapenen, noch in de verstrooijing der vermaken, roept gij mij het vaarwel toe! Gij neemt geen haastig afscheid en verkort het oogenblik der scheiding niet. Uwe hand mag ik nog aanvatten en u nog eenmaal in de oogen zien, nog eens uwe schoonheid en waarde levendig gevoelen — en dan mij manmoedig losrukken en uitroepen: Vaarwel!

FERDINAND. En ik zal daarbij toezien en niets kunnen weêrhouden, niets verhinderen! O, welke stem heeft hier klaagtoonen genoeg! O, welk hart breekt niet bij dezen jammer!

EGMOND. Blijf bedaard!

FERDINAND. Gij kunt bedaard blijven; gij kunt aan

Digitized by Google

de hand der onverbiddelijke noodzakelijkheid den zwaren strijd met heldenmoed ten einde brengen. Wat kan ik, wat moet ik? Gij overwint uzelven en ons; ik overleef u en mijzelven. Bij de vreugd van den feestdisch heb ik mijn licht, in het gedruisch van den slag mijne banier verloren. Arm, treurig, verlaten, rampzalig schijnt mij de toekomst.

EGMOND. Jonge vriend, dien ik door een' zonderlingen zamenloop ter zelfder ure win en verlies, die voor mij lijdt, zie mij in deze oogenblikken aan: gij verliest mij niet. Was mijn leven u een spiegel, waarin gij uzelven gaarne aanschouwdet, laat dit ook mijn dood voor u zijn. De menschen zijn niet slechts bij elkander, als ze vereenigd zijn; ook de verst verwijderde, ja de overledene leeft met ons. Ik leefde voor u en heb genoeg voor mij zelven geleefd. Ik heb mij in elken dag verheugd, ieder uur met ijver en zoo als het geweten beval, mijne pligten volbragt. Mijn leven eindigt nu, zooals het vroeger, op de heide van Grevelingen had kunnen eindigen. Ik houd op te leven; maar ik heb geleefd. Leef gij ook zoo, mijn vriend, met vreugd en moed, en vrees den dood niet.

FERDINAND. Gij hadt u voor ons moeten, voor ons kunnen in veiligheid stellen! Gij brengt uzelven om het leven. Dikwerf hoorde ik, als andere, vijandige evenzeer als welwillende mannen, over u spraken, dat ze lang over uwe waarde twistten; doch eindelijk vereenigden zij zich en allen erkenden eenparig: Ja, hij bewandelt een gevaarlijken weg. Hoe menigmaal wenschte ik u te kunnen waarschuwen. Hadt gij dan geene vrienden?

EGMOND. Ik ben gewaarschuwd.

FERDINAND. En hoe ik, punt voor punt, al deze beschuldigingen in de aanklagt terugvond en uwe antwoorden daarop! Genoeg om u te verontschuldigen, maar weinig afdoende, om u van schuld vrij te pleiten....

EGMOND. Laat ons dit gesprek afbreken. De mensch gelooft over zich zelven te beschikken en zijn leven te regelen, terwijl eene onwederstaanbare kracht hem naar zijn noodlot voortdrijft. Laat ons daarover niet doordenken; ik moet dat thans laten rusten; niet zoo

Digitized by Google

ligt acht ik echter de gevaren voor mijn Vaderland, maar ook daarvoor zal door den Almagtige gezorgd worden. Indien mijn bloed voor velen vlieten moet, indien het mijn volk vrede aanbrengt, het zal gewillig vloeijen. Doch, dit zal het geval niet zijn. Maar, het voegt den mensch niet, langer te morren, wanneer hij niet meer werken kan. Kunt gij het rampzalige geweld uws vaders stuiten of te keer gaan, doe het, maar wie is daartoe in staat? Vaarwel!

FERDINAND. Het is mij onmogelijk om te gaan.

EGMOND. Ik beveel u de mijnen aan! Mijne dienaren waren goede menschen; laat hen niet verjaagd, niet ongelukkig worden. — Hoe is het met mijn Secretaris Richard?

FERDINAND. Hij is u reeds voorgegaan; zij hebben hem als medepligtig aan hoog verraad onthoofd.

EGMOND. Arme, ongelukkige man! Nog eens, vaarwel! Ik kan niet meer. Hoe ook de geest met geweld en zonder ophouden werkzaam zij, de natuur eischt ten laatste hare regten en gelijk een kind, omwonden door eene slang den verkwikkenden slaap geniet, zoo vleit de afgematte zich nog eenmaal voor de poorten des doods neder; hij slaapt lang en zwaar, alsof hij daarna nog een verren togt te doen had. Nog iets: Ik had een meisje, gij zult haar niet verachten, omdat zij de mijne geweest is; nu ik haar aan u heb aanbevolen, sterf ik rustig. — Leeft mijn Adolf nog?

FERDINAND. Die vrolijke, oude man, die u te paard altijd vergezelde?

EGMOND. Dezelfde.

FERDINAND. Hij leeft, hij is vrij.

EGMOND. Hij kent hare woning, laat hij u tot haar geleiden en ondersteun hem tot aan zijnen dood. Vaarwel!

FERDINAND. Ik kan niet gaan.

EGMOND, *hem naar de deur dringend.* Vaarwel!

FERDINAND. O, laat mij nog.

EGMOND. Vriend! Geen afscheid. (*Hij geleidt Ferdinand tot aan de deur en scheurt zich los van hem. Ferdinand verdwijnt.*

EGMOND *alleen.* Hatelijke man! Het was uwe bedoeling niet, mij deze weldaad door uw zoon te doen bewijzen.

Digitized by Google

Door hem ben ik los van zorgen, van smarten, vrees en angstig voorgevoel. Zacht en dringend vordert de natuur hare regten. Het is voorbij, het is beslist; wat mij den vorigen nacht slapeloos op mijne legerstede deed doorbrengen, dat zelfde wiegt thans mijne zinnen met onwederstaanbare kracht ter ruste. (*Hij zet zich op het rustbed. De Muziek valt in.*)

Zoete slaap! Gij komt als een rein geschenk des hemels, meestal als men om u niet bidt of vraagt. Gij ontwart den knoop van het strenge nadenken, en mengt alle beelden van vreugd en smart door elkander. Ongehinderd stroomt de kring der inwendige harmoniën rond en in aangenamen waanzin zinken wij weg en houden op te bestaan. (*Hij slaapt in; de muziek begeleidt zijne sluimering. Achter de schermen opent zich schijnbaar de muur en eene glansrijke verschijning rijst omhoog. Het beeld der vrijheid in een hemelsch gewaad, met licht en glans omgeven, rust op eene wolk. Het heeft de trekken van Clara en neigt zich tot den slapenden Held. Zij ziet medelijdend op hem en schijnt hem te beklagen. Spoedig herstelt zij zich en, met bemoedigende gebaren, wijst zij hem eerst op den bundel pijlen en dan op hoed en staf. Zij wekt hem op om vrolijk te zijn en terwijl zij te kennen geeft, dat zijn dood de vrijheid aan het Vaderland geven zal, reikt zij hem, als overwinnaar, een lauwerkrans toe. Zoodra zij met den krans het hoofd nader komt, maakt Egmond eene beweging, als iemand, die in zijn slaap zich omkeert, zoodat hij nu met het aangezigt naar haar gekeerd ligt. — Zij houdt den krans zwevend boven zijn hoofd: in de verte hoort men krijgsmuziek, trommen en fluiten; op het eerste geluid daarvan verdwijnt de verschijning. Het getrommel wordt sterker. Egmond ontwaakt. De gevangenis wordt door den dageraad even verlicht. In zijne eerste beweging grijpt hij naar zijn hoofd, hij staat op, ziet in het rond, terwijl hij de hand op het hoofd houdt.*)

De krans is verdwenen! Schoon beeld, het licht van den dag heeft u verdreven! Ja! Zij waren het beiden, beiden vereenigd, dat zalige tweetal, die zoete vreugd van mijn leven. De goddelijke vrijheid nam de gedaante

Digitized by Google

mijner geliefde aan, het bekoorlijke meisje hulde zich in het hemelsche gewaad harer vriendin. In een ernstig oogenblik verschenen zij vereenigd, meer ernstig dan lieftallig. Zij trad met bloedige voeten voor mij uit, ja zelfs de zoomen van het gewaad droegen teekenen van bloed. Het was dat van zoo vele Edelen, het was ook mijn bloed. Neen, het is niet te vergeefs vergoten. Ga moedig vooruit, brave natie, de godin der overwinning zal u geleiden. Verbreek de dwingelandij, gelijk de zee door uwe dijken heenbreekt, ruk hare muren omver, en spoel haar weg van uwen grond, waarop zij heerschen wil! (*Het trommelen hernieuwt zich en nadert.*)

Hoor, hoor! Hoe menigmaal riep mij dit geluid naar het slagveld en ter overwinning! Hoe vrolijk snelden mijne spitsbroeders naast mij, op de gevaarlijke, maar ook roemvolle baan. Ook ik vlieg uit deze gevangenis eenen eervollen dood te gemoet: Ik sterf voor de vrijheid, waarvoor ik leefde en streed, en als wier offer ik thans zal vallen. (*De achtergrond wordt door eene menigte spaansche soldaten met hellebaarden bezet.*)

O ja, brengt ze onder de wapenen! Sluit uwe gelederen; gij zult mij geenszins vervaard maken. Ik ben gewoon om tusschen uitgetogen zwaarden en lansen te treden, en, omgeven door den dreigenden dood, voelde ik het moedige leven mij dubbel snel door de aderen te vloeijen. (*Getrommel.*)

Van alle zijden sluit u de vijand in. De zwaarden blinken: Vrienden! Houdt goeden moed! Gij hebt ouders, vrouwen en kinderen achter u. (*Op de soldaten wijzende.*) En deze, zij worden door een barsch woord van den tiran, maar niet door hun' eigen wil gedreven. Beschermt uwe bezittingen! Valt blijmoedig, om te redden wat u dierbaar is! Ik zal u het voorbeeld geven. (*Trommelen; hij treedt op de soldaten en de deur toe; het gordijn valt. De muziek hervat en sluit het Stuk met eene Symphonie.*)

EINDE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Gedrukt bij A. C. Kruseman.

Digitized by Google